

Iṣé Síṣe 4

Mú èyí tó yẹ nínú àwọn wònyí sí ibi tó bá yẹ.

Check the appropriate category for the following expressions.

Àwọn ọrọ

Ìwòsànan ti ayé átijó

Ìwòsànan ti òde òní

1. àgbo	☐	☐
2. apòògùn	☐	☐
3. babaláwo	☐	☐
4. dòkítà àrùn ọpọlọ	☐	☐
5. dòkítà obìnrin tàbí aboyún	☐	☐
6. dòkítà ojú	☐	☐
7. dòkítà ọmọdé	☐	☐
8. dòkítà eyín	☐	☐
9. egbò igi/ egbòogi	☐	☐
10. eléwé ọmo	☐	☐
11. ewé	☐	☐
12. ìyá Àbíyè	☐	☐
13. nójòsì	☐	☐
14. onísègùn aboyún	☐	☐
15. onísé abẹ	☐	☐

Isòròngbèṣì (Dialogue)

Jídé àti Túndé ñ sòrò nípa ilera.

Jídé: Túndé, sé wàá wá sí ilé-ìwé lóla?

Túndé: Rará o, nítorí pé araà mi kò yá. Orí ní fó mi. Gbogbo ara ní ro mí.

Jídé: Sé o ní ibà ni?

Túndé: Ó dàbékè, şùgbón n kò mò.

Jídé: Sébí tí o bá ní ibà, wà á kàn lọ rí dókítà ní ilé-ìwòsàn ịjọba ni.

Túndé: Njé o mò wípé n kò féràn láti máa lọ sí ilé-ìwòsàn? Mo bérù abéré púpò.

Jídé: Túndé, kí í şe gbogbo àìsàn ni ènìyàn ní gba abéré sí. Tí ó bá jé wípé ibà lásán ni, o lè mu àgbo.

Túndé: Háà, èèmi, àgbo kè! Ki ní yen korò bíi ewúro.

Jídé: Sébí kí àwọn ọyìnbó tó dé, àgbo ni àwọn Yorùbá máa ní mu.

Túndé: Àwọn Yorùbá sì ní mu àgbo tití dì ịsinyíí, şùgbón èmi kó. Mà á kúkú lọ gba abéré yen ni!

Jídé: Tí ojú, etí àti ẹsè bá ní dùn ó ní kó?

Túndé: Fún ojú, màá lọ rí dókítà ojú ni. Sébí dókítà kò níí fún mi ní abéré nínú ojú!

Jídé: Túndé, o kí í şe dókítà.

Túndé: Béè ni, n kí í şe dókítà. Njé o mò pé eyín ní dun èmi náà?

Jídé: Háà! Wà á lọ rí yoyínyoyín (dókítà eyín) nìyen. Wón á fún ẹ ní abéré nínú eyín.

Túndé: Jò ó kúrò o jère. O dé nìyen.

Iṣé Síṣe 5

Dáhùn àwọn ɿbéèrè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Kí ni àrùn tí ó n̄ şe Túndé?
2. Kí ni àrùn tí ó n̄ şe Jídé?
3. Tí o bá n̄ şe àìsàn, kí ni o máa şe?
4. Kí ló dé tí Túndé fi sọ wí pé “jọ ó kúrò o jèrè”?
5. Sé àwọn Yorùbá kò mu àgbo mó?

Iṣé Síṣe 6

Wá àwọn ɿrò wònyí

Look for these words in the puzzle below. Pay attention to the tones!

aboyún, àgbo, àrùn, dókítà, èjìká, ewé, nόqṣì, oníṣègùn, iṣé, ɿlú

a	i	l	u	a	g	b	o	e	w	e	à	b	u	o
b	b	a	b	r	o	n	o	o	s	i	d	e	u	n
o	g	o	e	u	f	d	ó	k	í	t	à	e	j	i
y	d	u	y	n	o	è	m	n	l	u	j	w	l	s
ú	b	à	d	ú	n	j	j	s	l	i	k	e	k	è
à	g	b	o	k	n	ì	h	i	u	n	r	i	n	g
r	u	a	l	s	é	k	é	n	k	ú	n	k	ú	u
ù	k	t	d	o	k	à	s	w	n	à	g	ú	k	n
n	a	m	e	g	n	e	j	a	b	o	y	i	n	i
ó	k	n	o	w	n	í	g	é	n	ó	ò	s	ì	ş
o	i	g	o	d	é	a	ş	é	o	w	o	e	j	é
s	s	i	é	s	h	à	b	è	d	é	ì	é	w	a
i	e	d	a	b	ó	y	u	n	g	à	r	l	s	n
ó	g	ó	g	ó	i	à	d	à	n	ù	m	k	ú	à
n	o	o	é	s	à	g	b	e	j	à	n	é	n	ò

Iṣé Síṣe 7

Kọ ıtumò àwọn ọrò wònyí sílè ní èdèe Yorùbá.

Write the meanings of these words in Yorùbá.

1. aboyún _____
2. àgbo _____
3. àrùn _____
4. dòkítà _____
5. èjìkà _____
6. ewé _____
7. nόòsì _____
8. oníṣègùn _____
9. iṣé _____
10. ìlú _____

Lesson 4 - Èkó Kẹrin: Eré Ìdárayá (*Sports*)

Eré Ìdárayá àtijo

Oríṣi eré Ìdárayá méjì ni ó wà: ti ìta gbangba àti ti abéléré (abé ilé). Méjèèjì ni àwọn Yorùbá máa n̄ şe láyé àtijo tití di òní. Eré Ìdárayá abéléré tí ó gbajúmò jù láàrín àwọn Yorùbá ni ayó títa. Tòmòdé tàgbà, tòkùnrin tobìnrin ní ó máa n̄ ta á. Oríṣiríṣi erémòdée Yorùbá tí ó jẹ́ ti ìta gbangba ni eréé bojúbojú àti ẹkùn mérán. Ìjàkadì tàbí ẹké ni eré ìta gbangba tí àwọn ọmòdé àti ọdó tí wón lágbára máa n̄ şe látayé báyé.

A kò gbòdó gbàgbé àló pípa gégé bí oríṣi eréṣùpá (ere òṣùpá) kan. Ìyẹn ni pé lákòókò tí òṣùpá bá mólyé rokoṣo ni wón máa n̄ şe eré náà. Ní ìrú àkókò bẹ́è, àgbàlagbà kan ni í máa kó àwọn ọmòdé jọ láti sòtàn fún wọn. Orin, ijó, àti ìlù lílù pèlú àtéwó pípa ibè a máa mú kí àwọn ọmòdé gbádùnun rẹ, a sì máa dá wọn lára ya dáradára.

Iṣé Síṣe 1

Dáhùn lóòótó ni tàbí lóòótó kó fún àwọn ibileèrè wònyí.

Answer 'Yes' or 'No' to the following questions.

Òótó ni	Òótó kó
---------	---------

1. Oríṣi eré Ìdárayá mérin ni ó wà ní ayé àtijó.
2. Eré òde-òní ni ayò títa.
3. Àwọn àgbàlagbà níkan ni wón máa n̄ ta ayò.
4. Ọsán ni wón máa n pa àló.
5. Ọmọ kékeré ni ó máa n pa àló fún àwọn egbéé rẹ.

Iṣé Síṣe 2

Parí àwọn gbólóhùn wònyí.
Complete the following sentences.

1. Oríṣi eré ɿdárayá mélòó ni ó wá?

- a. méta
- b. mérin
- c. méjì
- d. márùnún

2. Eré ɿdárayá abélé tí ó gbajúmò jù láàárín àwọn Yorùbá ni _____?

- a. gbígbá bójòlù
- b. ayó títa
- c. wíwo télifíṣàn
- d. òkìtì títa

3. Eré ɿdárayá àgbàlagba ni _____?

- a. ɿjákadì
- b. ékùn mérán
- c. erée bojúbojú
- d. ayó títa

4. Eré òṣùpá fún ọmọdé ni _____?

- a. ékùn mérán
- b. àló pípa
- c. ɿjákadì
- d. erée bojúbojú

5. Ta ni ó lè ta ayò?

- a. ọmọdé
- b. ọkùnrin
- c. obìnrin
- d. gbogbo ènìyàn

Eré Ìdárayá òde-òní

Lóde-òní tí ọlàyú ti gbòde, eré Ìdárayá abelé bí lúdò àti káàdì gbajúmò púpòpúpò. Oríṣiríṣi sì ni eré Ìdárayá ìta gbangba lóde-òní. Lára wón ni igi fífò, eré sísá, bóòlù àjùsáwòn, bóòlù àfowógbá, èṣé jíjá àti bóòlù àfesègbá. Bóòlù àfesègbá ní ó gbajúmò jùlo nínú gbogbo àwọn eré òde-òní ní orílè-èdè Nàijíríà. Agbábóòlù mókànlá ni ó máa wà ní ọwó ẹgbé agbábóòlù kan ní orí pápá lákòókò ìdíje. Egbé agbábóòlù méjì ni ó sì máa ní díje ní akókò ìṣeré. Nítorí náà agbábóòlù méjìlélóngún ni àpapò gbogbo agbábóòlù tí wón gbódò wà lóríí pápá lákòókò ìdíje. Refirí ni ẹnì kétálélóngún. Òun sì ni alábòójútó erée bóòlù àfesègbá lóríí pápá. Ó sì máa ní olùránlówó méjì tí wón máa ní dúró sí ẹgbèé pápá ìṣeré. A lè pè wón ní olùrànłówóyo refirí.

Lárá àwọn ẹgbé agbábóòlù tí ó lórúkọ ní orílè-èdè Nàijíríà ni: Shooting Stars ti Ibàdàn, Rangers International, Enyimba Football Club ti Aba, Kano Pillars, Abiola Babes àti béké béké lọ. Super Eagles ni ẹgbé agbábóòlù tí ó ní şojú orílè-èdè Nàijíríà. Lára àwọn agbábóòlù tí wón ti şe gudugudu méje àti yààyà mèfà lóríí pápá tí wón sì lórúkọ gidi ni Túndé Balógun, Ségun Odégbàmí, Ràsídì Yékínnì, Peter Rùfáí, Kanu Nwankwo, Babangida Babayaro, Sunday Oliseh, Taribo West, Daniel Amokachi, Victor Ikpeba Augustin Jay-jay Okocha àti béké béké lọ.

Awọn ẹgbé agbábóòlù Super Eagles kò kérè rárá. Káàkiri àgbáyé ni wón ti mó wón bí ẹni mowó. Àwọn ni wón gba Ife èyé ti àwọn orílè-èdè Adúlárò ní ọdúnun 1994 àti ìdíje ti Olíńpíkì ní ọdúnun 1996.

Iṣé Síṣe 3

Dáhùn àwọn ibéèrè wònyí.

Answer the following questions.

1. Dárúkọ eré Ìdárayá mèrin tí ó mó ní òde-òní.
2. Sọ ịyàtò tó wà láàárìnín bóòlù àjùsáwòn àti bóòlù àfowógbá.
3. Èníyàn mélòó ni wón máa ní wà lóríí pápá ìṣeré fún bóòlù àfesègbá?
4. Sé gbogbo èníyàn ni wón mó ẹgbé agbábóòlùu Super Eagles?
5. Sé ẹgbé agbábóòlùu Super Eagles ni ó gba ife èyé àgbáyé ni ọdúnun 1998?

Iṣé Síṣe 4

Parí àwọn gbólóhùn wònyí.
Complete the following sentences.

1. Eré ìdárayá abélé òde-òní ni _____?
 a. ayò
 b. lúdò
 c. eré síṣá
 d. igi ffìò
2. Oríṣi eré ìdárayá ìta gbangba mélòó ni ó wá ni òde-òní nínú nñkan tí a kà?
 a. márùnún
 b. méfà
 c. méje
 d. mérin
3. Eré ìdárayá òde-òní wo ló gbajúmò jùlò ní orílè-èdè Nàìjíríà?
 a. bóòlù àfowógbá
 b. bóòlù àjúsáwòn
 c. èṣé jíjá
 d. bóòlù àfèsègbá
4. Ènìyàn mélòó ni ó wá ní ẹgbé agbábóòlù kan?
 a. méjìlélóngún
 b. mètálélóngún
 c. mókànlá
 d. méjìlá
5. Olùránlówó mélòó ni rẹfirí máa ní nínú bóòlù àfèsègbá?
 a. mérin
 b. métá
 c. méjì
 d. márùnún

Iṣé Síṣe 5

Mú èyí tó yẹ nínú àwọn wònyí sí ibi tó bá yẹ.

Check the appropriate category for the following expressions.

Àwọn ọrọ

1. alábòójútó eréé bóòlù
2. àfesègbá/rẹfirí
3. àló pípa
4. bóòlù àjùsáwòn
5. bóòlù àfowógbá
6. bóòlù àfesègbá

Eré Idárayá àtijọ

☐	☐

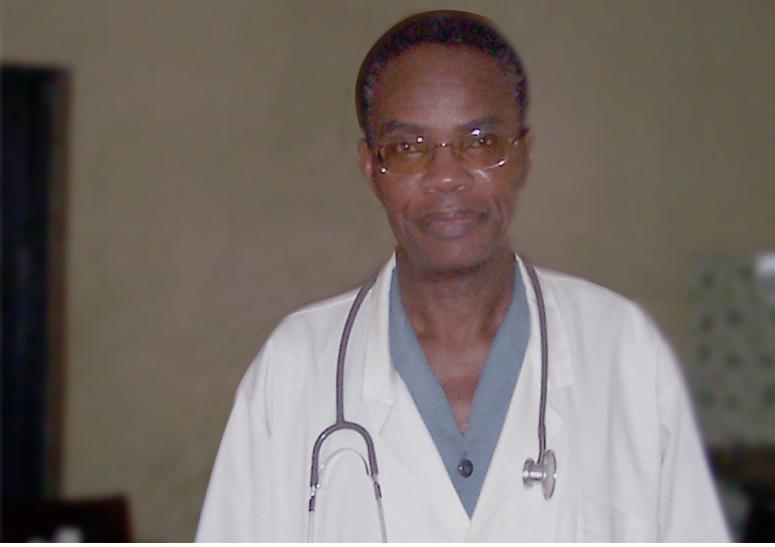
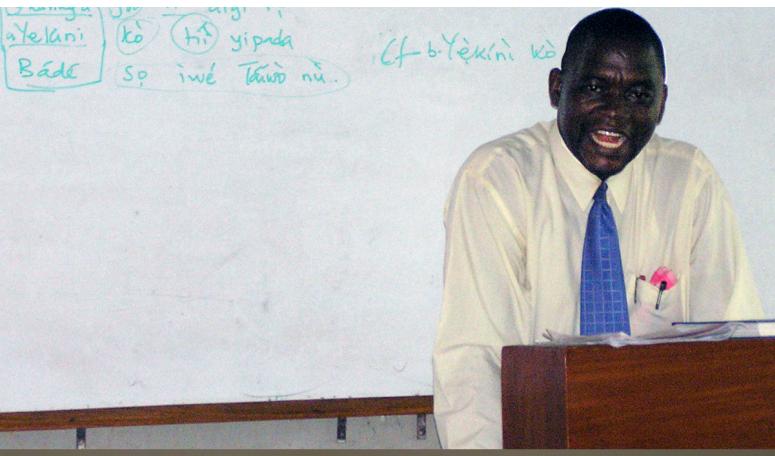
Eré Idárayá òde-òní

Iṣé Síṣe 6

Kọ ìtumò àwọn ọrọ wònyí sílè ní èdèè Yorùbá.

Write down the meanings of these words in Yorùbá.

1. alábòójútó eré bóòlù àfesègbá
2. bojúbojú
3. ʃjákadì tàbí ẹkẹ
4. ʃwè wíwè
5. pápá ʃeré

Chapter 9 - Orí Kèsànán | MY WORK PLACE

OBJECTIVES:

In this chapter you will learn:

- How to describe different types of professions
- How to use future tense
- How to negate a sentence using 'kò tì'
- How to identify types of professions

Àwọn ọrò (Vocabulary)

Nouns	
adájó	<i>judge</i>
àgbè	<i>farmer</i>
agbékójò	<i>lawyer</i>
akòpé	<i>palm tree tapper</i>
alágbèdè	<i>blacksmith/goldsmith</i>
alápatà	<i>butcher</i>
aláró	<i>tie-dyer</i>
akòwé	<i>secretary</i>
alájápá	<i>person who travels with goods in a truck</i>
àṣeyorí	<i>success</i>
awakò	<i>driver</i>
babaláwo	<i>Ifa priest/diviner</i>
daran-daran	<i>shepherd</i>
dókítà	<i>doctor</i>
éléran	<i>meat seller</i>
géndé	<i>adult</i>
ìránṣo	<i>sewing</i>
ìyàtò	<i>difference</i>
jagunjagun/ajagun	<i>warrior/soldier</i>
méjéèjì	<i>both</i>
mékánikì	<i>mechanic</i>
nóṣì	<i>nurse</i>
oko	<i>farm</i>
olùkó	<i>teacher</i>
onídírí	<i>hair braider</i>
onísòwò	<i>trader</i>
oníròyìn	<i>newscaster, journalist</i>
oníwóróbo	<i>petty trader</i>

ọdẹ	<i>hunter</i>
ọlópàá	<i>police officer</i>
òré	<i>friend</i>
péjapeja	<i>fisherman</i>
sáyéñsì	<i>science</i>

Noun Phrases

àtẹ́ tità	<i>display of goods for sale</i>
àwọn ti wón ní isé lówó	<i>those who are working</i>
àwọn tí wón kàwé	<i>the educated</i>
dókítà ẹsè	<i>podiatrist</i>
dókítà eyín	<i>dentist</i>
dókítà olùtójú obìnrin	<i>gynecologist</i>
dókítà ọmọdé	<i>pediatrician</i>
igbó kíjikíjí	<i>thick forest</i>
Ilé-ìwé olùkóní àgbà	<i>College of Education</i>
Ilé-ìwé gbogbo-ń-ṣe	<i>Polytechnic</i>
Ilé-ìwé méwàá	<i>secondary school</i>
ìlú nílá	<i>city/big town</i>
isé àbáláyé	<i>traditional profession</i>
Isé aşerunlóge	<i>hair dresser</i>
Ìwé àṣe isegún òyìnbó	<i>Western medical certification</i>
ìwé kíkà	<i>studies</i>
kárà-kátà	<i>buying and selling/petty trading</i>
ohun tí ó wúlò	<i>something that is useful</i>
oògùn isé	<i>remedy for poverty</i>
òwe Yorùbá	<i>Yorùbá proverb</i>
ojà etílé	<i>town market</i>
ojà eréko	<i>village market</i>
ojó iwájú	<i>(in)the future</i>
omọ kékeré	<i>a child</i>

oníwé ìròyìn	<i>journalist/newspaper columnist</i>
ònà oríṣiríṣi	<i>different ways</i>
yunifásítì	<i>university</i>
Yunifásítì ìmò ẹ̀ro	<i>University of Technology</i>
Yunifásítì èkó àgbè	<i>University of Agriculture</i>

Verbs

di/da	<i>to become</i>
gbà	<i>take</i>
gbayì	<i>honored/valued</i>
gbódò	<i>must</i>
yàn	<i>to choose</i>

Verb Phrases

bá fé	<i>like to</i>
dègbé	<i>to hunt</i>
foju sí	<i>to observe</i>
gba ìwúre	<i>prayer for success</i>
gba ọdún púpò	<i>take several years</i>
gbé ìgbésè	<i>take up the responsibility</i>
jé kí	<i>to allow/let</i>
kò burú	<i>that's fine</i>
kò kí ná sáábà	<i>it's not always</i>
kò tí ì di géńdé	<i>has not become an adult</i>
kó işé	<i>to learn a trade</i>
máa í di ipò pàtákì mù	<i>to hold important positions</i>
máa ná pé láti gbà	<i>to take a long time to obtain</i>
múra	<i>hasten to</i>
parí	<i>to complete/to end</i>
pàtẹ́ irè oko	<i>to display farm products</i>
réni (rí ẹni)	<i>to find or see someone</i>
rọ́ irin	<i>to melt metals</i>

ṣe àyèwo	<i>to take a look at</i>
sọ àkọsèjáyé ọmọ	<i>predict a child's future</i>
tèlé	<i>to follow</i>
wó pò	<i>common</i>
yàn láàyò	<i>to favor by choice</i>

Adjectives

bíi	<i>like</i>
léwu púpò	<i>to be very dangerous</i>
yíí	<i>this</i>

Adverbs

gan-an ni	<i>very much /a lot</i>
nígbà mìíràñ	<i>sometimes</i>

Prepositional phrases

fún ìdàgbàsókè ɿlú	<i>for the progress of the city/town/community</i>
jìnnà sí	<i>far from</i>
nípa ɿgbésí ayé	<i>about life</i>
ní àwùjọ	<i>in the community</i>
ní òde-òní	<i>today</i>
súnmó abà	<i>near the hut</i>

Other Expressions

tí ó yẹ	<i>that is required (of them)</i>
---------	-----------------------------------

Lesson 1 - Èkó Kìní:

Verbs for professions

The following verbs are used for asking questions or talking about professions: jé, dì/dà

For example:

Kí ni ìwọ fé dà? *What do you want to become?*

However, when you respond to the question, you use the verb 'dì'.

For example:

Èmi fé di dókítà àrùn ọpọlo.

The low tone in 'dì' is dropped, becoming a mid tone when the verb is used in a sentence.

For example:

Bàbáá Jídé jé agbékórò, şùgbón Délé fé di ẹnjínìà léyìn èkóyo rè

Jídé's father is an attorney, but Délé wants to be an engineer following his studies

Isé Síse 1

Ó kàn e. Sọ fún wa nñkan tí àwọn òbùrì rẹ jé, àti nñkan tí ìwọ náá féé dà.

It's now your turn. Tell us about your parents' professions and what you want to become.

Isòròngbèsì (Dialogue)

Marcus n̄ sọ fún Felicia ohun tí ó fé dà nígbà tí ó bá parí èkóyo rè.

Marcus is telling Felicia what he wants to become when he completes his education

Marcus: Bàwo ni, Felicia?

Felicia: Háà! Marcus, dádáa ni.

Marcus: Kí ní o wá şe ní láàbù?

Felicia: Mo wá şe àyèwòo sámpùlù ni.

Marcus: HÀ! HÀ! Şe èkó nípa sáyéñsì ni iwø náà n kó ni?

Felicia: Béñni. Mo n kó nípa sáyéñsì. Bàólójì ni èkóò mi dálé lórí nítorí pé mà á fé di dókítà nígbà tí mo bá parí èkóò mi.

Marcus: Ó dára békè. Abájø tí o fi téra móşé. Á á dára o!

Felicia: Oo. O sé o Marcus. Kí ni èkóò tìré dálé lórí ?

Marcus: Mo kan n şe işé kan tí ó jomó sáyéñsì ni. Èkó nípa ìmò-èrø ni èkóò mi dálé lórí. Mo féràn ìmò-èrø gan-an ni nítorí pé mà á fé di enjiníà nígbà tí mo bá parí èkóò mi.

Felicia: İşé enjiníà náà dára púpò, şùgbón n kò lè şe é, nítorí pé mo féràn işée dókítà gan-an ni.

Marcus: Kò burú. A jé wípé níwòyí ọdún márùnún, màá ti di enjiníà. Íwø náà á ti di dókítà. Ó dàbò o.

Felicia: Ó dàbò o, enjiníà Marcus!!!

Isé Síše 2

Dáhùn àwọn ìbéèrè wònyí.

Answer the following questions.

1. Ta ni Felicia àti Marcus?
2. Kí ni Marcus wá şe ní láàbù?
3. Kí ni Felicia fé dà?
4. Kí ni Marcus fé dà?
5. Kí ló dé tí àwọn méjèèji fi fé di nñkan tí wón fé dà?

Lesson 2 - Èkó Kéta:

Negation: kò tí ì (*has not*) / kò ì tí ì (*has not yet*)

Emphatic pronouns do not change with kò tí ì (has not).

For example:

èmi kò tí ì I have not

ìwọ kò tí ì You (sg.) have not

òun kò tí ì S/he has not

Regular pronouns + kò tí ì

Singular			Plural		
1 st pers.	n kò tí ì	<i>I have not (m/f)</i>	1 st pers.	a kò tí ì	<i>we have not (m/f)</i>
2 nd pers.	o kò tí ì	<i>you have not (m/f)</i>	2 nd pers.	ẹ kò tí ì	<i>you(pl.) have not (m/f)</i>
3 rd pers.	kò tí ì	<i>s/he has not</i>	3 rd pers.	wọn kò tí ì	<i>they have not (m/f)</i>

Regular pronouns + kò ì tí ì

Regular pronouns do not change whatsoever with 'kò ì tí ì (has not yet).

For example:

Singular			Plural		
1 st pers.	n kò ì tí ì	<i>I have not yet (m/f)</i>	1 st pers.	a kò ì tí ì	<i>we have not yet (m/f)</i>
2 nd pers.	o kò ì tí ì	<i>you have not (m/f)</i>	2 nd pers.	ẹ kò ì tí ì	<i>you (pl.) have not yet (m/f)</i>
3 rd pers.	kò ì tí ì	<i>s/he has not yet</i>	3 rd pers.	wọn kò ì tí ì	<i>they have not yet (m/f)</i>

Isé Síṣe 1

Lo 'kò ì tí ì' láti fi yí àwọn gbólóhùn wònyí sí òdì.

Use 'kò ì tí ì' to negate the following sentences.

1. Olú ti jẹun. _____
2. Mo ti lọ sí ibè. _____
3. Ó ti sùn. _____
4. Èmi ti wè. _____
5. Màmá Olú ti fọṣo. _____

Isé Síṣe 2

Tún àwọn gbólóhùn wònyí kọ ní èdè Yorùbá.

Translate the following into Yorùbá.

1. I have not yet started my homework assignment?
2. You have not yet finished your assignment.
3. She has not yet given birth.
4. We have not received our money.
5. You (pl.) have not found your bag?
6. They have not eaten their food.
7. It has not seen its shadow.
8. I have not gone there.
9. He has not yet finished reading the book.
10. I have not taken my exams.

Lesson 3 - Èkó Kérin: Professions

Cultural Vignette: Isé Àbáláyé (*Traditional Professions*)

Ní ilèẹ́ Yorùbá, ọnà oríṣiríṣi ni àwọn ènìyàn maa ní gbà láti mo isé tí wón bá fé yàn láàyò. Ìgbà mìíràn, àwọn òbí á lọ sí ilée babaláwo láti lọ shàyèwò. Babaláwo á sọ àkòsèjayé ọmọọ wón fún wón. Nínúu àkòsèjayé ni wón á ti mo isé tí ọmọ náà gbódò şe.

Nígbà mìíràn, àwọn òbí maa ní jé kí ọmọ wón jogún isé tí wón bá ní şe. Bí àpẹerẹ, àwọn àgbè maa ní jé kí àwọn ọmọ ọkùnrin wón tèlé wón lọ sí oko tití tí wón á fi di géndé. Tí ọmọ bá ti di géndé, bàbá ọmọ áá ya oko fún un. Oko yíyà şe pàtákì nínúu ìgbésí ayé ọmọ ọkùnrin. Ìdí èyí ni wí pé, tí wón bá ti ya oko fún ọmọ, wón ti fún ọmọ náà ní ohun tí ó nílò láti fi tójú ìyàwó àtí ẹbíi tirè. Òwe Yorùbá kan sọ wí pé: “bí ọmódé bá tó ó lókó, ó ní láti lókó ni.” Ìtumò eléyí ni wípé, ènìyàn kò gbodò fi ètò dun ọmódé tí o bà tí dàgbà.

Àwọn ọdẹ́ àti alágbèdẹ́ náà maa ní jé kí àwọn ọmọ wón fi ojú sí isé tí wón bá ní şe. Tí ènìyàn bá dé ìbi tí àlágbèdẹ́ ti ní rọ irin, ènìyàn á bá ọpòlòpò ọmọ kékeré pèlúu wón. Púpò nínú àwọn ọmọ yíí ni wón jé ọmọ wón. Àwọn ọdẹ́ náà maa ní jé kí àwọn ọmọ wón tèlé wón lọ sí ibi tí wón ti ní dègbé. Sùgbón wón kì í sáábà jé kí wón tèlé wón lọ sí inú igbó kíjikiji. Igbó kíjikiji léwu púpò fún àwọn ọmọ kékeré tí wón kò tñi di géndé.

Ní ilèẹ́ Yorùbá, kárà-kátà ni àwọn obìnrin sáábà maa ní şe jù. Gégé bí àwọn ọmọ ọkùnrin, àwọn ọmọ obìnrin náà maa ní tèlé màmáa wón lọ sí ọjà. Oríṣi ọjà méjì ló wà ní ilèẹ́ Yorùbá. Ọjà etílé àti ọjà eréko. Ọjà etílé ni àwọn ọjà tí ó súnmó abà tábí ìlú. Ọjà eréko ni àwọn ọjà tí wón maa ní pàtẹ nñkan oko. Ọjà eréko sáábà maa ní jìnnà sí ìlú. Ó şe pàtákì fún àwọn ọmòbìnrin láti fojú sí iséé màmáa wón. Ìdí èyí ni wí pé, isé shíse wà lára àwọn ọnà tí Yorùbá maa ní gbà láti fi kó àwọn ọmọ wón nípa bí wón şe lè gbé ìgbésí àyée wón. Ọmọ tí ó bá fojú sí isé àwọn òbíi rẹ, áá gba ìwúre. Ìwúre jé àdúrà tí àwọn òbí maa ní şe fún ọmọ láti şe oríire àti àṣeyorí nínú nñkan tí ọmọ bá dáwólé.

Iṣé Síṣe 1

Dáhùn àwọn ibileèrè wònyí.

Answer the following questions.

1. Báwo ni àwọn Yorùbá şe maa ñ mo irú iṣé tí àwọn ọmọ wọn gbódò yàn lááyò?
2. Ọnà wo ni àwọn ọmọ lè gbà láti şe iṣé tí àwọn bábáa wọn bá ñ şe tí wón bá dàgbà?
3. Irú oríṣì iṣé ibileèrè pàtákì mélòó ni a kà nínú ìwé pé àwọn ọmọ ọkúnrin lè jogún láti ọwó àwọn bábáa wọn? Dárúkọ wọn.
4. Kí ni ɿdí rẹ ti oko yíyàn fi şe pàtákì nínú iga bésí ayé ọmọ ọkúnrin?
5. Kí ni ɿdí ré tí àwọn ọdẹ kí í fí sáábà jé kí àwọn ọmọ wọn tèlé wọn lo dègbé nínú igbó kíjikíjí?
6. Dárúkọ iṣé tí àwọn obìnrin Yorùbá maa ñ sáábà şe jù.
7. Báwo ni àwọn ọmọ obìnrin ní ilé Yorùbá şe maa ñ kó iṣé yí láti ọdò àwọn màmáa wọn?
8. Irú oríṣì ojá mélòó ni a dárúkọ pé ó wà ní ilé Yorùbá? Dárúkọ wọn.
9. Kí ní iyàtò tí ó wà láàárín àwọn ojá wònyí?
10. Kí ni pàtákì iṣé síṣe nínú iga bésí ayé àwọn ọmọ Yorùbá?

Iṣé Òde-Òní (Modern Professions)

Ní òde-òní, àwọn ènìyàn maa ñ kó iṣé lóríṣiríṣi. Púpò nínú iṣé yí wópò láàárín àwọn tí wón ñ gbé ní ɿlú ńlá bíi Èkó (Lagos) ɿbàdàn, Ògbómòsó, Ede, Òṣogbo àti bẹ́ẹ́ bẹ́ẹ́ lo. Àwọn ènìyàn maa ñ kó iṣé bí i iṣé awakò, alápatà, mékáníkì, iṣé asò ríráñ àti bẹ́ẹ́ bẹ́ẹ́ lo. Ọpòlopò ọdún ni àwọn ènìyàn maa ñ lò láti fi kó iṣé yí. Kò kí ní pé tí àwọn ènìyàn fi maa ñ mo iṣé bíi awakò şe. Nígbà mìíràn, iṣéé mékáníkì maa ñ gba ọpòlopò ọdún láti kó. Iṣé aşerunlóge àti àtẹ́ titá sáàbà maa ñ jé iṣé obìnrin.

Ọnà mìíràn tí àwọn Yorùbá tún maa ñ gbà kóṣé ni ilé-ìwé lílo. Oríṣiríṣi ilé-ìwé ló wà: Ilé-ìwé alákòóbèrè, Ilé-ìwé mewáà àti ilé-ìwé gíga. Oríṣiríṣi yunifásítí ni ó wà ní ilé Yorùbá. Àwọn yunifásítí kan wà fún erekó àgbè. Àwọn kan sì wà fún erekó imo erekó, Ilé-ìwé olùkóní àgbà ni àwọn tí ó bá fé şe iṣé olùkó maa ñ lo. Ilé-ìwé gbogbo-ñ-şe ni ó wà fún àwọn ènìyàn tí ó bá fé kó erekó imo-erekó àti sáyéñsì.

Àwọn tí ó bá ló sí ilé-ìwé gíga ni wón maa ñ di adájó, dókítà, olùkó àti akòwé ịjọba. Ọpòlopò ọdún ni àwọn ènìyàn maa ñ lò láti fi kó erekó nípa iṣé tí wón bá fé yán láàyò ní ọjọ iwáju. Iṣéé dókítà maa ñ gbà ọdún púpò ganan ni. Ìwé àṣe iṣègùn òyìnbo maa ñ pé láti gbà. Ní òde-òní, ìwé kíkà gbayì débi wípé gbogbo òbí ni ó fé rán ọmọ wọn lo sí ilé-ìwé nítorí pé àwọn tí wón lo sí ilé-ìwé ni wón maa ñ di ipò pàtákì mú ní àwùjọ. Ó şe pàtákì kí awọn tí ó kàwé àti àwọn ti wón ní iṣé lówó gbé iga bésè tí ó yé fún ɿdàgbàsókè ɿlú.

Iṣé Síṣe 2

Dáhùn àwọn ìbéèrè wònyí.

Answer the following questions.

1. Irú àwọn iṣé wo ni àwọn Yorùbá máa ní kó ní ayé òde-òní?
2. Kí ni ɿyàtò tí ó wá láàárín iṣé ní ayé àtijó àti ní ayé òde-òní?
3. Kí ni ɿyàtò pàtákì tí ó wá láàárín iṣé ọwó kíkó àti ɿwé kíkà?
4. Ilé-ɿwé wo ni ó yẹ kí àwọn ènìyàn lọ kí wón tó lè fi ɿwé kíkà sìṣé jẹun?
5. Oríṣì Yunifásítì mélòò ni a dárúkọ? Dárúkọ wọn.
6. Ǹjé ó şe é şe fún ènìyàn láti kó ẹkó nípa iṣé àgbè ní ilé-ɿwé ní òde-òní? Kí ni ɿdí fún ɿdáhùn rẹ?
7. Irú iṣé wo ni ẹni tí ó bá lọ sí Yunifásítì lè şe?
8. Iṣé wo ni ó gba ọpòlọpò ọdún láti kó?
9. Kí ni pàtákì ɿwé kíkà fún ènìyàn tí ó bá lọ sí ilé-ɿwé tí ó sì kàwé yanjú?
10. Irú ɿhà wo ni àwọn òbí kọ sí ɿwé kíkà fún àwọn ọmọọ wọn ni òde-òní?

Isé Síše 3

Mú èyí tó yé nínú àwọn wònyí sí ibi tó bá yé.

Check the appropriate category for the following expressions.

Àwọn ọrò

adájó

àgbè

agbejórò

akòpé

alágbèdè

alápatà

aláró

akòwé

babaláwo

daran-daran

dókítà eyín

dókítà ẹsè

dókítà obìnrin

dókítà ọmọdé

jagunjagun

mékánîkì

nóòsì

olùkó

onídırí

oníròyìn

Isé Àbáláyé**Isé òde-òní**

Àwọn ọrò	Isé Àbáláyé	Isé òde-òní
adájó	☐	☐
àgbè	☐	☐
agbejórò	☐	☐
akòpé	☐	☐
alágbèdè	☐	☐
alápatà	☐	☐
aláró	☐	☐
akòwé	☐	☐
babaláwo	☐	☐
daran-daran	☐	☐
dókítà eyín	☐	☐
dókítà ẹsè	☐	☐
dókítà obìnrin	☐	☐
dókítà ọmọdé	☐	☐
jagunjagun	☐	☐
mékánîkì	☐	☐
nóòsì	☐	☐
olùkó	☐	☐
onídırí	☐	☐
oníròyìn	☐	☐

Isé Síše 4

Wá àwọn ọrò wònyí

Look for these words in the puzzle below. Pay attention to the tones!

adájó, àgbè, agbẹjórò, akòpé, aláró, awakò, éléran, géndé, ìyàtò, olópàá

a	d	a	g	b	a	k	ò	p	ẹ	ì	ẹ	a	l	ò
d	e	ń	g	e	é	l	e	r	a	n	l	w	ọ	l
a	g	b	é	b	ì	l	a	r	ì	a	ẹ	a	l	o
j	o	u	ń	a	e	o	à	l	g	k	t	k	ó	u
o	s	o	d	u	d	J	l	s	á	u	i	ò	p	g
i	d	u	é	d	u	d	o	ó	a	r	n	b	à	e
j	a	d	a	d	á	J	ó	r	p	b	ó	o	á	n
a	l	g	e	n	b	l	à	a	ò	a	i	ì	r	d
k	a	y	b	ẹ	a	à	y	g	t	a	à	y	o	é
u	r	ẹ	d	ẹ	l	w	l	a	b	i	g	à	j	o
m	o	m	o	i	j	é	a	a	t	a	b	t	ò	l
o	l	o	r	a	b	ó	r	k	k	o	è	ò	b	o
i	g	a	b	i	l	a	r	a	o	u	d	u	g	g
a	g	b	e	f	à	a	j	ò	n	o	r	i	a	b
a	k	è	a	k	o	p	e	a	b	a	l	e	d	ẹ

Isé Síṣe 5

Kọ ìtumò àwọn ọrọ wònyí sílè ní èdèe Yorùbá.
Write down the meaning of the following words in Yorùbá.

1. adájó _____
2. àgbè _____
3. agbẹjórò _____
4. akòpẹ _____
5. aláró _____
6. awakò _____
7. éléran _____
8. géndé _____
9. ìyàtò _____
10. ọlópàá _____

Chapter 10 - Orí Kewàá | HOME SWEET HOME!

OBJECTIVES:

In this chapter you will learn:

- About ordinals
- How to use reflexives
- Vowel assimilation, vowel lengthening and vowel deletion
- About old and new forms of housing
- About your house

Àwọn ọrọ (Vocabulary)

Nouns	
ààfin	<i>palace</i>
abẹ	<i>razor</i>
afínjú	<i>clean (person)</i>
alákòwé	<i>educated person</i>
àtíkè (páúdà)	<i>powder</i>
adìẹ	<i>chicken</i>
àga onítímùtímù	<i>sofa</i>
àjà	<i>story (house levels)</i>
àlejò	<i>guest</i>
amò	<i>clay</i>
aṣo ìnura (táwèèlì)	<i>towel</i>
àwùjọ	<i>a gathering (of people)</i>
àwòrán	<i>picture</i>
ayálégbé	<i>tenant</i>
balùwè	<i>bathroom</i>
búlójòkù	<i>cement</i>
díódóráñtì	<i>deodorant</i>
èékánná	<i>nails</i>
ehoro	<i>rabbit</i>
èdá ènìyàn	<i>human beings</i>
fèrèsé/wíndò	<i>window</i>
fóséyètì	<i>faucet</i>
fúláàtì	<i>apartment / flat</i>
gbajúmò	<i>important</i>
góòlù	<i>gold</i>
ibi	<i>place</i>
ibùsùn/béyèdì	<i>bed</i>
ídòtí	<i>dirt</i>
igi ịføyín/búrójòṣì	<i>toothbrush</i>
íkángun	<i>one end of the house</i>
íkásosí/kóbójòdù	<i>closet</i>
ilé ịgbònsè	<i>toilet</i>
ílera	<i>good health</i>

ìlú òkèèrè	<i>foreign country</i>
ìmótótó	<i>cleanliness</i>
ípara	<i>body lotion</i>
ìròrí	<i>pillow</i>
iyanrìn	<i>sand</i>
jíígí	<i>mirror</i>
kábínéètì	<i>cabinet</i>
kàhìnkàhìñ	<i>sponge</i>
kápéètì	<i>carpet</i>
kóòmù	<i>comb</i>
máràsáná	<i>'don't buy matches' (it's a type of window)</i>
mèremèrè	<i>precious things</i>
míshánnári	<i>missionary</i>
molé-molé	<i>brick layer</i>
ògiri	<i>wall</i>
ojúlé	<i>room</i>
ögba	<i>yard</i>
òlẹ́/ ìmélé	<i>laziness</i>
oṣe ʃíføyín (péèstì)	<i>toothpaste</i>
pálò	<i>living room</i>
pákò/orín	<i>chewing stick</i>
rédíò	<i>radio</i>
sîñkì	<i>sink</i>
tíṣù	<i>tissue</i>
tòlótòló	<i>turkey</i>
tóòbù	<i>bathtub</i>

Noun Phrases

apèèrè híhun	<i>basket weaving</i>
àsìkòò fóòlù	<i>fall season</i>
àsìkòò sípíríngì	<i>spring season</i>
àsìkòò sómà	<i>summer season</i>
àsìkòò wííntà	<i>winter season</i>
aṣo òkè híhun	<i>traditional Yoruba cloth weaving</i>
aṣo pípa láró	<i>tie-dying</i>
ènìyàn mímò	<i>familiar face</i>

ẹní híhun	<i>mat weaving</i>
ẹyìn fífò	<i>palm oil extraction</i>
igun ilé	<i>one angle/corner of the house</i>
ilé alámò	<i>brick house</i>
ilée onísìmèñtì	<i>house built with cement</i>
ilé ìgbònsè	<i>toilet</i>
ìlèkè sínsín	<i>bead-making</i>
ìyá àgbà	<i>old woman</i>
omi gbígbóná	<i>hot water</i>
omi tútù	<i>cold water</i>
ọṣe ìfowó	<i>hand soap</i>
ọṣe ìfòrun (ṣampú)	<i>shampoo</i>
ọṣe ìwè	<i>bath soap</i>

Verb

kórira

*to dislike***Verb Phrases**

tépá móṣé

*to be hardworking***Adjectives**

téjú

spacious

tónítóní

stainless

Lesson 1 - Èkó Kínlí

Ordinals

Remember in Chapter Four, Lesson 1, we compared numbers and cardinals as found below:

Numbers	Cardinals	English
oókan	kan	<i>one</i>
eéjì	méjì	<i>two</i>
ẹéta	méta	<i>three</i>
ẹérin	mérin	<i>four</i>
aárùnún	márùnún	<i>five</i>
ẹéfà	méfà	<i>six</i>
eéje	méje	<i>seven</i>
ẹéjo	méjo	<i>eight</i>
ẹésànán	mésànán	<i>nine</i>
ẹéwàá	méwàá	<i>ten</i>
oókànlá	mókànlá	<i>eleven</i>
eéjìlá	méjìlá	<i>twelve</i>

(where eéjìlá implies ‘twelve’ and ìwé méjìlá implies ‘twelve books’)

Ordinals	
ìkíní	<i>first</i>
ìkejì	<i>second</i>
ìkèta	<i>third</i>
ìkèrin	<i>fourth</i>
ìkarùnún	<i>fifth</i>
ìkèfà	<i>sixth</i>
ìkeje	<i>seventh</i>
ìkèjo	<i>eighth</i>
ìkesànán	<i>ninth</i>
ìkèwàá	<i>tenth</i>
ìkòkànlá	<i>eleventh</i>
ìkejìlá	<i>twelfth</i>

Like cardinals, ordinals are placed after their nouns. However, since vowel deletion is very common in Yorùbá language, the initial /i/ of the ordinal is deleted when the above ordinals are used as qualifiers as found below.

For example:

Ordinals	
ojó kínlí	<i>first day</i>
ojó kérin	<i>fourth day</i>
ojó kérínlá	<i>fourteenth day</i>
ojó karúndínlógún	<i>fifteenth day</i>
ojó kéríndlóbún	<i>sixteenth day</i>
ojó kétadínlóbún	<i>seventeenth day</i>
ojó kejídínlóbún	<i>eighteenth day</i>
ojó kókàndínlóbún	<i>nineteenth day</i>
ogúnjó	<i>twentieth day</i>

The table below compares the numbers to the cardinals, and the cardinals to the ordinals.

Numbers	Cardinals	Ordinals
oókan	kan	íkíní
eéjì	méjì	íkejì
eéta	méta	íkéta
eérin	mérin	íkérin
aárùnún	márùnún	íkarùnún
eéfà	méfà	íkefà
eéje	méje	íkeje
eéjò	méjò	íkejò
eésànán	mésànán	íkésànán
eéwàá	méwàá	íkewàá
oókànlá	mókànlá	íkókànlá
eéjílá	méjílá	íkejílá

Iṣé Síṣe 1

Kí ni àwọn ojó wònyí ni Yorùbá?

Provide the Yorùbá equivalents of the following.

Bí àpẹ́rẹ́:

7th day = Ojó keje

1. 21st day = _____
2. 15th day = _____
3. 6th day = _____
4. 18th day = _____
5. 3rd day = _____
6. 11th day = _____
7. 2nd day = _____
8. 50th day = _____
9. 37th day = _____
10. 1st day = _____

Isé Síše 2

Dáhùn àwọn ìbèérè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Ojó wo ni ojó kínlí oṣù kéta ọdún yíí?

2. Ojó wo ni ojó kejìdínlógún oṣù kejì ọdún yíí?

3. Ojó wo ni ojó kókàndínlógún oṣù kérin ọdún yíí?

4. Ojó wo ni ojó kejìlá oṣù kefà ọdún yíí?

5. Ojó wo ni ojó kétálélógún oṣù kẹjọ ọdún yíí?

Isé Síše 3

Ko àwọn ojó wònyí ní Yorùbá.
Write the following dates in Yorùbá.

Bí àpẹ́rẹ:

1st January

ojó kínlí, oṣù kínlí ọdún

1. 17th September

2. 21st November

3. 9th July

4. 31st March

5. 11th April

6. 23rd May

7. 18th October

8. 3rd August

9. 10th June

10. 20th February

Isé Síse 4

Kọ àwọn ojó ọsè wònyí ní Yorùbá.

Write the following days of the week in Yorùbá (using the workday system).

Bí àpẹere:

Ojó kínlí ọsè = Ojó ajé

1. Ojó kékì ọsè = _____
2. Ojó kéta ọsè = _____
3. Ojó kérin ọsè = _____
4. Ojó karùnún ọsè = _____
5. Ojó kefà ọsè = _____
6. Ojó keje ọsè = _____

Isé Síse 5

So àwọn tí ó bara mu ni ọwó A àti ọwó B papò.

Match the words in column A with those in column B.

A

ojó etí
ojó abáméta
ojóbò
ojórú
ojó Iségun
ojó àìkú
ojó ajé

B

Sunday
Monday
Friday
Saturday
Thursday
Wednesday
Tuesday

Isé Síse 6

So àwọn tí ó bara mu ni òwó A àti òwó B papò.
Match the words in column A with those in column B.

A

Ogún òkè
Ọdún kejìlá
Ìwé méfà
Òkè ogún
Ọdún méjìlá
Ìwé kẹfà

B

6 books
12 years
20 floors
6th book
12th year
20th floor

Lesson 2 - Èkó Kejì:

Reflexives - Vowel Assimilation, Vowel Lengthening, and Vowel Deletion

Reflexives denote what you do by yourself or for yourself as opposed to someone doing it for you. In order to state the former, you use 'fúnrara' followed by a possessive pronoun as found below:

fúnraraà mi	fúnraraa wa
fúnraraà rẹ	fúnraraa yín
fúnraraa rẹ	fúnraraa wọn

For example:

Mo ya irunùn mi fúnraraà mi. *I combed my hair myself.*

Compare to:

Màmáà mi ya irunùn mi fún mi. My mother combed my hair for me.

Or

Màmáà mi bá mi ya irunùn mi. My mother helped me comb my hair.

Isé Síse 1

Parí àwọn gbólöhùn wònyíí.

Complete the following sentences with the appropriate reflexive.

1. Èmi ñ wè _____
2. Òun ñ fọ ẹnu _____
3. Àwa ñ para _____
4. Àwọn ñ bójú _____
5. Ó ñ fọ eyín _____
6. Mò ñ ya irun _____
7. À ñ fọ ojú _____
8. Àwọn ọkùnrin ñ fá irùgbòn _____
9. Àwọn obìnrin ñ kun ètè _____
10. Wón ñ fọ ọwó _____

Isé Síše 2

Se àwọn nñkan wònyì.

Demonstrate the following gestures.

1. Mo ñ fọ eyìnìn mi fúnraraà mi.
2. O ñ ya irunùn rẹ fúnraraà rẹ.
3. Ó ñ fá irùngbònń rẹ fúnraraa rẹ.
4. A ñ fọ ọwọ wa fúnraraa wa.
5. E ñ pa ara yín fúnraraa yín.
6. Wón ñ nu ọwóqo won fúnraraa won.

Isé Síše 3

Lo àpèerẹ yí láti fi dákùn àwọn ibéèrè wònyí.

Use this example to answer the following questions.

Bí àpèerẹ:

Túndé/ eyín → Túndé, fọ eyínìn rẹ fúnraraa rẹ. Kí ni ò ñ şe?
Mò ñ fọ eyínìn mi fúnraraà mi.

1. Tádé/ wè ara.
2. Ọgbéni Adé/ fọ aṣo.
3. Kémi àti Títí /ya irun.
4. Íwó/ nu ara (conversational context).
5. Èmi/ pa ara.
6. Omidan Òdúsolá/ fọ ọwó.
7. Ọjògbón Owólabí/ ka ìwé.
8. Íwó àti Títí/ jẹ oúnjẹ (conversational context).
9. Íwó àti Títí/ jẹ oúnjẹ (non-conversational context).
10. Tósìn/ se oúnjẹ.

Expressions such as ojoojúmó, òsòòsán, alaalé, ọdọqdún etc. indicate what one does every time.

For example, ọdún means year. However, ọdọqdún implies every year.

ojúmó	(day)	→	ojoojúmó	(every day)
àárò	(morning)	→	àràárò	(every morning)
òsán	(afternoon)	→	òsòòsán	(every afternoon)
alé	(night)	→	alaalé	(every evening)
osù	(month)	→	osoooosù	(every month)
òsè	(week)	→	òsòòsè	(every week)
ọdún	(year)	→	ọdọqdún	(every year)

Isé Síse 4

Ó kàn é. Sọ fún wa àwọn nìkan tí o máa ní ñe lójoojúmó.

It's now your turn. Tell us what you do everyday.

Bí àpẹẹrẹ:

Láràárò tí mo bá jí, mo máa ní wè. Léyìn náà, mo máa ní fó eyínìn mi. Léyìn tí
mo bá fó eyínìn mi tán, mo máa ní..... ìòsòòsán, mo máa ní.....

Isé Síse 5

Fi ọrò tí ó bá yé dí àwọn àlàfo yíí

Fill in the spaces with appropriate words.

_____ tí mo bá jí ni mo máa ní wè. Şùgbón ní _____ n kò lè şaláì má je
oúnjé òsán. Kí í ñe pé mo féràn oúnjé púpò àmò, n kí í fi oúnjé aléè mi şeré ní
_____. Fún aso òsè kan, _____ ni mo máa ní fó àwọn asoò mi nítorí pé n
kò ní ààyè láàrin òsè, şùgbón _____ ni mo máa ní ra aso tunun fún ilé-ìwée mi.

Cultural Vignette: Ìmótótó

Àwọn Yorùbá jé afínjú ènìyàn. Wón kórírá ɿdòtí ganan ni. Wón gbàgbó pé bí ènìyàn kò tilè lówó lówó láti fi ra oríṣiríṣi àṣo ɿgbálódé, ìwònba nñkan tí ènìyàn bá ní, kí ènìyàn şe ɿtójú rẹ kí ó mó tónítóní. Wón gbàgbó pé kí ènìyàn jí ní ɬwúrò kí ó fọ eyínin rẹ kí ó dá şáká, kí ó gé èékánná rẹ, kí ó wè, kí ó ɿtójú irunun rẹ, kí ó sì wọ aso tí ó mó kí ó tó dábàá láti pé pèlú àwọn ènìyàn lágùjọ. ɿdí nìyí tí wón fi máa ní pa á lówe pé 'Wòmbò wòmbò kó leyín, bégín bá şe méjì kí ó şá à funfun'. Èyí túmò sí pé Ìmótótó se pàtákì fún omoluwàbí. Àwọn Yorùbá gbàgbó pé tí ènìyàn bá jé onímòjtótó nípa ɿtójú araa wọn, àìsàn àti ààrùn yóò jìnnà réré sí sàkání onítòhún. Wón tún ní ɿgbàgbó pé Ìmótótó ní şokùnfà ɿlera tó péye. Wón á ní eni tó ní ɿlera ló lóhun gbogbo. Fún àwọn Yorùbá, ɿlera lófún ohun gbogbo. Àwọn Yorùbá máa ní kó oríṣiríṣi orin nípa Ìmótótó láti kó àwọn ɔmọqo wón ní ɿshe pàtákì Ìmótótó. Bí àpéére:

'Ìmótótó ló lè şégun àrùn gbogbo (2x)

Ìmótótó ilé, Ìmótótó ara, Ìmótótó oúnjẹ

Ìmótótó ló lè şégun àrùn gbogbo'.

àti

'Wè kí o mó

Gé èékánná rẹ

Jéun tó dára lásìkò

Má jéun jù'.

Nítorí àwọn oríṣi èkó pàtákì báyíí, àwọn ɔmọdé mò pé tí wón bá jí ní ɬwúrò, baluwè ni ibi àkókó tí wón gbódò lọ láti lọ ɿtóju araa wọn kí wón tó şe ohunkóhun. Ìmótótó şe pàtákì fún ɬédá ènìyàn.

Isé Síse 6

Dáhùn àwọn ̀ibéèrè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Kí ni ̀idí tí àwọn Yorùbá fi kórira ̀idòtí?
2. Irú ènìyàn wo ni àwọn Yorùbá jé?
3. Kí ni ̀irètí àwọn Yorùbá pé kí ènìyàn kókó şe ní òwúrò tí ó bá jí?
4. Àñfààní wo ní ̀imótótó ní şe fún àwọn ènìyàn?
5. Kí ni pàtákì èkó nípa ̀imótótó fún àwọn ọmódé ní ilèè Yorùbá? Kí ni èrò rẹ nípa orin yíí “Wè kí o mó...?”

Isé Síse 7

Kọ ̀itumò àwọn ̀orò wònyí sílè ní èdèe Yorùbá.

Write down the meanings of these words in Yorùbá.

1. ̀imótótó
2. kórira
3. ̀ilera lòrò
4. àṣo ̀igbálódé

Isé Síse 8

Kọ ewì kan ní èdèe Yorùbá tí ó jẹ mó ̀imótótó ní ̀ilúu rẹ

Write a poem about cleanliness in your country.

Isé Síse 9

Sọ 'bẹ́ẹ ni' tàbí 'bẹ́ẹ kó' fún àwọn gbólöhùn wònyí.

State whether the following sentences are true or false.

BÉÈ NI BÉÈ KÓ

1. Àwọn Yorùbá féràn ̀idòtí.	☐	☐
2. Àwọn Yorùbá kò ní ̀igbàgbó nínú eyín funfun.	☐	☐
3. Òtító ni pé ̀ilera ni ̀orò.	☐	☐
4. Orin kíkó kí í şe ònà kan láti kó àwọn ọmọ ní èkó.	☐	☐
5. Tí àwọn Yorùbá bá ti jí, oúnjẹ ni wón kókó máa ní jẹ.	☐	☐

Isé Síse 10

So àwọn tí ó bara mu ni ọwó A àti ọwó B papò.

Match the words in column A with those in column B.

A

Ìmótótó

Ìdötí

Ìlera

Ìgbàgbó

Àrùn

B

belief

health

illness

cleanliness

dirt

Vowel Assimilation

This is a phonological process by which one vowel assimilates into the other when they are contiguous.

In A below, the process by which the first vowel (V1) assimilates into the next vowel (V2), or the second vowel (V2) in C assimilates into the first vowel (V1) is known as vowel assimilation.

A			
V1	V2	B	
kú	ilé	→	kúulé <i>a greeting to welcome someone into the house</i>
kú	ìròlé	→	kúùròlé <i>good (early) evening</i>

C			
V1	V2	D	
kú	àárò	→	káàárò <i>good morning</i>
Ojú	irin	→	ojúurin <i>railroad</i>
Qjà	Qba	→	Qjàaba <i>the name of a market in Ibadan city, Nigeria</i>

Assimilation can be either progressive

V1 + V2 → V1V1 in which case kú + ilé → kúuié,

or regressive

V1+V2 → V2V2 as in kú + alé → káalé.

Vowel Lengthening

Vowel lengthening occurs when a vowel is duplicated vowel. The assimilation of one vowel by another vowel across word boundaries results in vowel lengthening as in most of B and D above.

Vowel lengthening occurs at vowel + consonant word boundaries in a possessive relationship such as iléé bàbá (*bàbá's house*). However, vowel lengthening is unnecessary when it is V+V as in ilé iyá (*iyá's house*), which means that vowel lengthening does not necessarily occur because of contiguity of vowels. Examples of vowel lengthening are found in F below where the final vowels of ilé and ajá become lengthened.

The partitive ti

The genitival particle ‘ti’ occurs before a noun or a pronoun as in the following examples:

E	F	
Ilé ti òré	→	ìlée tòré <i>friend's house</i>
Ajá ti àwa	→	ajáá tiwa <i>our dog</i>

The final vowel in ilé and ajá before the partitive becomes lengthened in column F above.

Vowel lengthening also occurs when a vowel is duplicated as in the following examples of third person singular object pronouns following their verbs:

mo rí i	<i>I saw it</i>
ó je é	<i>s/he ate it</i>
ó tú u	<i>s/he untied it</i>
Adé bó o	<i>Adé peeled it</i>

Vowel Deletion/Vowel Contraction

Vowel deletion is a product of vowel contraction. Vowel deletion is a step in the phonological process of vowel contraction not assimilation. Assimilation and contraction are two different phonological processes. In the case of vowel contraction, when two vowels are in contiguous relationship across word boundaries, one of them is deleted and the two words contract to become one.

ti ḥré	→	tòré	<i>that of a friend(a friend's)</i>
ti àwa	→	tàwa	<i>that of ours(ours)</i>
rí eja	→	réja	<i>to see fish</i>
ta iṣu	→	taṣu	<i>to sell yam(s)</i>
ra ἑran	→	rēran	<i>to buy meat</i>

Vowel deletion can occur without contraction when it is not across word boundaries as in the following examples:

Adéolá → Déolá
Oládépò → Ládépò

Isé Síše 11

Vowel lengthening (VL) or vowel contraction (VC)? Write out the complete words.

Bí àpẹ́rẹ́:

Kun ojú → kunjú (VC)

1. pa ara → _____
2. bó ojú → _____
3. se eja → _____
4. kú ìròlé → _____
5. ilé ijó → _____
6. ọmọ isé → _____
7. gé igi → _____
8. fó ẹnu → _____
9. wó aṣo → _____
10. gun igi → _____

Lesson 3 - Èkó Keta: Our House

ILÉ ALÁMÒ ÀTI ILÉE SÌMÉNTÌ

Ní ilè Yorùbá, oríṣi ilé méjì ni ó wà: ilé alámò àti ilé oní sìméntì. Ilé alámò jé ilé tí ó wà kí aláyé tó dáyé. Àwọn òyìnbo aláwò funfun ni wón gbé ilée búlókù wá. Ilé alámò wópò ní oko àti ilú kékeré. Ilée sìméntì ni ènìyàn sáábà máa ní rí tí ènìyàn bá lọ sí àwọn ilú nílá bí Èkó àti Ibàdàn. Erùpè amò pupa àti omi ni wón pò pò láti fi kó ilé alámò. Molémolé ni orúkó àwọn tí ó mò nípa bí wón şe ní kó ilé alámò. Púpò nínú ilé alámò ni wón máa ní fèrèré tí wón ní pè ní ‘máràşáná’. Fèrèré náà máa ní kéré ganan ni. Púpò nínú ilé alámò ni wón kí í ní ilé ìgbònsè. Nítorí ìdí èyí ni àwọn alákòwé kí í fi í gbé ibè.

Àwọn òyìnbo aláwò funfun ni wón mú àşàa kíkó ilée sìméntì wá. Sìméntì àti iyanrin ni wón sì máa ní lo láti fi kó ilée sìméntì. Ilé tí wón fi sìméntì kó máa ní agbára ju ilé alámò lọ nítorí pé sìméntì àti iyanrin ní agbára láti mú ilé dúró. Ilée sìméntì wópò ní àwọn ilú nílá bí Òşogbo, Ibàdàn, Èkó, Ilé-Ifè àti bẹ́è bẹ́è lọ. Ilé alámò kí í sáábà ní àjá nítorí pé kò ní agbára bí ilée sìméntì.

Iṣé Síṣe 1

Dáhùn àwọn ìbéèrè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Oríṣi ilé mélòó ni ó wà ní ilè Yorùbá?
2. Dárúkó àwọn ilé náà.
3. Níbo ni ilé alámò wópò sí?
4. Báwo ni ilé tí wón fi sìméntì kó şe dé ilè Yorùbá?
5. Àwọn ohun-èlò wo ni a nílò láti fi kó ilé alámò?
6. Kí ni ìdí rẹ́ tí àwọn alákòwé kí í ffí gbé ilé alámò?
7. Kí ni orúkó tí àwọn ènìyàn máa ní pe àwọn tí wón ní kó ilé?
8. Kí ni àwọn ohun-èlò tí wón máa ní lò fún ilée sìméntì?
9. Sọ ìdí rẹ́ tí wón fi máa ní fi sìméntì àti iyanrin kó ilé lóde-òní.
10. Báwo ni àwọn fèrèré ilé oní sìméntì şe yàtò sí ti alámò?

Isé Síše 2

Mú èyí tó yé nínú àwọn wònyí sí ibi tó yé gégé bí o şe rí i kà nínú àyokà òkè yí.

Check the appropriate category for the following expressions according to the text (ILÉ ALÁMÒ ÀTI ILÉE SÌMÉNTÌ) above.

	Ilé alámò	Ilée sìmétì
1. Yorùbá	☐	☐
2. Àwọn òyìnbo	☐	☐
3. Búlóòkù	☐	☐
4. Oko àti ılú kékeré	☐	☐
5. Erùpè amò pupa	☐	☐
6. Molémolé	☐	☐
7. Iyanrìn	☐	☐
8. Àjà	☐	☐
9. Agbára	☐	☐
10. Èkó àti ıbàdàn	☐	☐

Isé Síše 3

Ko ıtumò àwọn ọrò wònyí sílè ní èdèe Yorùbá.

Write down the meanings of these words in Yorùbá.

1. búlóòkù
2. erùpè amò pupa
3. molémolé
4. iyanrìn
5. àjà

Iṣé Síṣe 4

Sọ bẹ́è ni tábí bẹ́è kó fún àwọn gbólóhùn wònyí.
State whether the following sentences are *true or false*.

BÉÈ NI BÉÈ KÓ

1. Oríṣí ilé méjì ni ó wà: ilé alámò àti ilée pako.
2. Ilé alámò wópò ní ilú nílá nílá.
3. Èrùpè amò pupa àti omi ni wón fi ní kó ilée sìmékì.
4. Gbogbo ilé alámò lo ní ilé ɪgbònsè
5. Ilé tí wón fi sìmékì kó maa ní agbára ju ilé alámò lọ.

Iṣé Síṣe 5

Parí àwọn gbólóhùn wònyí.

Complete the following questions.

1. Ilée _____ wópò láarin àwọn Yorùbá.
2. Àwọn _____ ni wón gbé àṣà ilée sìmékì wá.
3. Ilée _____ ní agbára ju ilée _____ lọ.
4. Àwọn _____ féràn láti maa gbé ilée _____.
5. _____ àti _____ ni wón fi ní kó ilé alámò.

Cultural Vignette: Ilé Olókè

Oríṣiríṣí àjà ni àwọn ilé maa ní ní ilèè Yorùbá. Púpò nínú àwọn ilé tí wón wà ní oko àti ɪgbèríko ni ó maa ní àjà kan. Àwọn ilé tí ó wà ní ilú titóbi bii Èkó, ɪbàdàn, Abẹ̀okúta, Àkúré, Adó-Èkítí àti bẹ́è bẹ́è lọ maa ní àjà méjì, métá àti bẹ́è bẹ́è lọ.

Àwọn òyìnbo aláwò funfun ló mú àṣà ilé alájà méjì wà sí ilèè Yorùbá. Gégé bii àwọn akötàn ti sọ, ilú Bàdágírà ni wón kókó kó ilé olókè méjì sí. Ó lé lógórùnún ọdún séyìn tí wón kó ilé yíí. Àwọn òyìnbo Mísánnárà ni wón kó ilé alájà méjì náà. Ní ilú ɪbàdàn, àdúgbòò Kúdẹtì ni wón kókó kó ilé olókè méjì sí. Ilé olókè jé ilé tí ó wón láti kó. Àwọn èníyàn pàtákì ní àwùjọ ni wón ní owó àti agbára láti kó ilé olókè méjì ní ilèè Yorùbá.

Isé Síše 6

Dáhùn àwọn ìbéèrè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Orísi àjà mélòó ni àwọn ilé máa ní ní ilèè Yorùbá?
2. Àjà mélòó ni àwọn ilé tí ó wà ní ìlú titóbi bísì Èkó, Ìbàdàn, Abẹ̀òkúta, Àkúré, Adó-Èkìtì àti bẹ́è bẹ́è lọ máa ní?
3. Níbo ni wón kókó kó ilé olókè méjì sí?
4. Ìgbà wo ni wón kó ilé olókè méjì yí?
5. Àwọn òyìnbo wo ni ó kó ilé alájà méjì náà?

Isé Síše 7

Sọ bẹ́è ni tàbí bẹ́è kó fún àwọn gbólóhùn wònyí.

State whether the following sentences are true or false.

BÉÈ NI BÉÈ KÓ

1. Ilé alájà jé àṣà ìlú òkèèrè.	☐	☐
2. Àwọn ilé tí ó wà ní ìlú kékeré máa ní àjà púpò.	☐	☐
3. Ìlú Èkó níkan ni àṣà ilé alájà púpò wá.	☐	☐
4. Àwọn Hausa ni wón mú àṣà ilé alájà kíkó wa.	☐	☐
5. Ìlú Èpè ni wón kókó kó ilé olókè méjì sí.	☐	☐
6. Àwọn òyìnbo Kòrà ni wón kó o.	☐	☐
7. Ó ti tó ọgórùnún ọdún tí wón kó ilé olókè ní ilèè Yorùbá.	☐	☐
8. Àwọn òyìnbo míshánnárí ni wón kó ilé alájà méjì náà.	☐	☐
9. Ilé olókè jé ilé tí kò wón láti kó.	☐	☐
10. Àwọn gbajúmò láwùjọ níkan ni wón lè kó ilé alájà púpò.	☐	☐

Isé Síše 8

Wá àwọn ọrò wònyí.

Look for these words in the puzzle below. Pay attention to the tones!

ààfin, afínjú, àjà, alákòwé, ayálégbé, ehorò, fèrèṣé, góòlù, ibùsùn, ídòtí

à	à	f	i	n	a	g	b	a	f	i	n	j	u	j
i	g	b	a	ń	l	a	d	f	g	i	a	d	e	a
a	g	ó	ò	l	ù	a	d	a	è	a	i	g	o	g
y	l	í	ò	à	i	o	l	ò	y	r	y	a	l	u
á	è	á	ì	p	j	g	n	á	g	a	è	a	k	d
l	á	k	k	ì	ò	à	ì	í	k	b	l	s	b	i
é	l	j	u	ò	d	l	á	b	b	ò	ò	e	é	u
g	d	è	á	h	w	ò	e	l	ù	e	w	n	g	í
b	ò	a	d	o	o	é	t	h	á	s	í	a	m	b
é	s	e	a	r	è	r	á	í	o	w	ù	y	j	u
d	a	g	o	o	l	u	ì	b	d	r	á	n	a	à
a	l	a	w	a	d	l	l	d	a	e	o	d	i	w
i	f	l	b	u	s	u	n	o	ò	l	d	i	e	y
f	è	r	è	s	e	g	o	o	d	t	e	e	d	í
a	f	í	n	j	ú	á	y	a	l	à	a	f	i	n

Isé Síše 9

Kọ ìtumò àwọn ọrò wònyí sílé ní èdèe Yorùbá.

Write down the meanings of these words in Yorùbá.

1. ɪgbèríko
2. àṣà
3. akòtàn
4. òyìnboó Mísánnári
5. ènìyàn pàtákì

Ọrò àdásọ (Monologue)

Fúláàtì àbúrò màmáà mí ọkùnrin

Ní ilẹ̀ Nàijíríà, àpátíméèñtì ni àwọn Yorùbá máa ní pè ní fúláàtì. Tí àwọn ènìyàn kò bá tí ì setán láti kó ilé, wón máa ní réñtì àpátíméèñtì láti gbé. Àwọn alákòwé ni wón sáábà máa ní gbé fúláàtì.

Àbúrò màmáà mi jẹ́ agbejórò ní ɿlú ɿbàdàn. Wón sì réñti fúláàtì kan sí Bódìjà Tuntun. Orúkọ wọn ni Loya Adébímpé. Fúláàtì wọn tóbi ganan ni. Ó ní pálò ńlá méji àti yàrá ɿbùsùn mérin. Yàrá tí ó tóbi jù ni yàrá àbúrò màmáà mi àti ɿyàwóo wọn. Yàrá yíí ní baluwè àti ilé ɿyàgbé tirè lótò. Baluwè àti ilé ɿyàgbé kan tó kù wà fun àwọn ọmọ àti àwọn àlejò.

Ènìyàn kò lè şàdédé wọ fúláàtì àbúrò màmáà mi lái şe pé ó jẹ́ eni mímò. Ìdí nìyí tí o fí jẹ́ pé ɿta gbangba ni wón ti máa ní gbàlejò. Tí ó bá şe ènìyàn mímò ni ó wá kí àwọn ɿdílé àbúrò màmáà mi, pálò tí ó wà ní iwájú ni wón máa jòkò sí láti bá wọn sòrò àti şeré. Sùgbón tí ó bá şe àlejò pàtakì ni, pálò ńlá kejì ní wón máa ti ní gbàwón lálejò. Pálò ńlá yíí tóbi bíí ààfin Qba. Wón sí tún şe é lóṣòó lóríṣiríṣi pèlú àwọn ohun mèremèrè bí i góólù. Kódà kò yàtò sí àafin. Ìdí nìyí tó fi jẹ́ pé àwọn àlejò pàtakì níkan ni wón máa ní gbà láàyè láti jòkò níbè.

Ọmọ méji péré ni àbúrò màmáà mi bí – Adébólá àtí Adébóyè. Ọkùnrin àti obìnrin ni wón. Adébólá ní lo yàrá kan. Adébóyè náà sì ní yàrá tirè. Yàrá kan tókù ni yàrá àlejò. Fúláàtì àbúrò màmáà mi tóbi gan-an ni. Ọpòlopò ènìyàn ni wón máa ní sọ pé ó wu àwọn. ɿta gbangbaa wón téjú, ó sì láàyè tó pò. Ohun tó wù mí jùlò nípa fúláàtì àbúrò màmáà mi nipé wón fi ọgbà yiká tó fi jépé àwọn ènìyàn tí wón nílo nítá kò le rí ohun tí ó nílo nínúu fúláàtì àbúrò màmáà mi.

Iṣé Síṣe 10

Dáhùn àwọn ɿbèérè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Ta ni wón ní sòrò nípa fúláàtì rè nínú nñkan tí a kà?
2. Irú iṣé wo ni wón ní şe?
3. Níbo ni fúláàtì tí a sòrò rè wà ní ɿlú ɿbàdàn?
4. Báwo ni a şe şe àpèjúwe fúláàtì náà?
5. Ta ni ó ní lo yàrá tí ó tóbí jù nínúu fúláàtì yí?
6. Kí ni o rò pé ó jé ɿdí rè tí Loya Adébímpé kí í fí gba àwọn ènìyàn láàyè láti wólé láì şe pé wón jé eni mímò?
7. Irú àwọn ènìyàn wo ni wón le wọ pálò nílá kejì? Kí ni ɿdí èyí?
8. Ọmọ mélòó ni Loya Adébímpé bí? Kí ni orúkọ wón?
9. Yàrá mélòó ni wón ní lò?
10. Kí ni eni tí ó ní sòrò nípa Loya Adébímpé féràn jùlò nípa fúláàtì yí? Báwo ni eni náà şe jé sí Loya Adébímpé?

Iṣé Síṣe 11

Sọ béké ni tàbí béké kó fún àwọn gbólóhùn wònyí.

State whether the following sentences are true or false.

BÉKÉ NI BÉKÉ KÓ

1. Àpátíméèñtì ni àwọn Yorùbá máa ní pè ní fúláàtì	☐	☐
2. Ègbónon màmáà mi jé agbẹjórò ní ɿlú ɿbàdàn.	☐	☐
3. Pálò nílá méjì àti yàrá ɿbùsùn mèta ni ó wà ní fúláàtì
àbúrò màmáà mi	☐	☐
4. Ènìyàn lè şàdédé wọ fúláàtì àbúrò màmáà mi.	☐	☐
5. Ọmọ kan péré ni àbúrò màmáà mi bí	☐	☐

Iṣé Síṣe 12

Parí àwọn gbólóhùn wònyí.
Complete the following sentences.

1. Àwọn _____ ni wón máa ní gbé àpátíméèñtì.
 - a. alákòwèé
 - b. àgbè
 - c. ọdẹ
 - d. àgbàlagbà

2. _____ ni àwọn Yorùbá máa ní pè ní fúláàtì.
 - a. Ilé olókè
 - b. Ilé onílè
 - c. Àpátíméèñtì
 - d. Fúláàtì

3. Iṣé _____ ni àbúrò Màmáà mi ní şe.
 - a. alákòwèé
 - b. àgbè
 - c. ọdẹ
 - d. agbẹjórò

4. Àbúrò màmáà mi ní gbé ní àdúgbò _____?
 - a. Mókólá
 - b. Bẹ́eré
 - c. Bódìjà Tuntun
 - d. Bódìjà Àtijó

5. Ọmo _____ ni àbúrò màmáà mi bí?
 - a. méfà
 - b. méjì
 - c. mérin
 - d. márùnún

Lesson 4 - Èkó Kérin

Our House

Òrò àdásọ (Monologue)

Iléé wa (Our house)

Iléé wa jé ilé alájá méjì. Òpòlòpò ojúlé ni ilé yíí ní. Àjá kííní ní yàrá méjọ, bẹ́è sì ni àjá kejì ní yàrá méjọ pèlú. Bábáà mi fi gbogbo yàrá méjèèjọ tí ó wà ní àjá kííní réntì fún àwọn ayálégbé. Àwọn ıdílē mérin ọtòòtò ni wón gba àjá kííní ní yàrá méjì–méjì. Wón fi yàrá kan şe yàrá ıbùsùnun wọn. Ilé ıdáná méjì, baluwè méjì àti ilé ıyàgbé méjì ni ó wa ní àjá kííní. Àwọn ayalégbé sì pín wọn ní ıdílē méjì sí baluwè, iléé ıdáná àti iléé ıyàgbé kòòkan.

Yàrá méjọ ni ó wà ní àjá kejì şùgbón èmi àti àwọn òbù mi pèlú awọn ègbón àti àbúròò mí níkan ni à n gbé ní àjá kejì. A ní pálò ńlá kan tí a ti máa ní gba àlejò. A sì tún ní pálò kékeré tí awa ọmọ ti máa ní şeré, tí a sì ti máa ní wo télifíşàn. Bábáà mi ní yàráá ti wọn tí ó ti pálò ńlá. Yàrá ıyáà mi sì télé ti bàbáà mi. Ègbónòn mi ọkùnrin tí ó wà ní Yunifásítì ti Obáfémí Awólówò ní llé-Ifè ní yàrá tiwọn lótò, ó sì súnmó pálò ti àwa yòókù.

Yàrá àwọn ọmọ ọkùnrin méjì yòókù àti ti awa obìnrin wà ní ıkangun ilé. Yàrá ıyáàgbà ni ó télé ti ıyáà mi. Gbogbo yàrá tí ó wà ní àjá kejì ni àwọn ẹbí mi ní gbé tó bẹ́è gé tí ó fi jé wípé kò sì àyè fún ayálégbé kankan láti gbé pèlúu wa. Yàrá ıdáná méjì, baluwè méjì àti ilé ıyàgbé méjì ni ó wà ní àjá kejì bí ó ti wà ní àjá kííní. Şùgbón àwọn ẹbí mi níkan ni wọn ní lo gbogbo àwọn yàrá wònyí. Eléyií fún wa láàyè púpò láti rí ibi kó ẹrù sí. Kódà ıyáà mi ráàyè sin nñkan ọsìnín wọn bíí adlé, ehoró àti tolótóló. Bábáà mi fi ọgbà yí iléé wa ká. Eléyií sì fún àwa ọmódé láñfààní láti şere sí ibi tí ó bá wùwá nínú ọgbàa wa. Ọgbà iléé wa tóbi gan-an ni, ó sì téjú púpò.

Isé Síše 1

Dáhùn àwọn ìbéèrè wònyí.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Àjà mélòó ni ilé tí a ká nípa rẹ ní?
2. Àwọn ayálégbé mélòó ni wón ní gbé ilé yíí?
3. Pálò mélòó ni ayálégbé kòòkan ní?
4. Yàrá mélòó ni ó wà ní gbogbo àwọn àjà tí ilé náà ní?
5. Pálò mélòó ni àwọn onílé ní?
6. Níbo ni yàrá ìyáàgbà wà?
7. Balùwè mélòó ni gbogbo àwọn ayálégbé ní lò?
8. Kí ló dé tí àwọn ayálégbé kankan kò fi le gbé pèlú àwọn onílé ní àjà ti wọn?
9. Kí ló dé tí àwọn ọmọdé fi le şeré sí ibi ti ó wù wón ní ilé yíí?
10. Kí ni ɿdí tí àyè fi gba ìyá láti sin nñkan ọsìn? Dárúkọ àwọn nñkan ọsìn yíí.

Isé Síše 2

Parí àwọn gbólöhùn wònyí.

Complete the following questions.

Ilée wa jé ilé alájá _____ . Àwọn ayálégbé _____ ni wọn wà ní ilée wa.

Gbogbo àpapò yàráá tí ò wà ní ilée wá jé _____. _____ mi ọkùnrin tí ó wà ní Yunifásítì ti Ọbáfémí Awólówò ní llé-Ifè ní yàráá tiwọn lótò nítorí pé a ní yàrá tí ò pò. Kódà, màmáa mi ní àñfààní láti sin àwọn nñkan ọsìn wọn bí _____ , _____ àti _____.

Isé Síše 3

Kó ɿtumò àwọn ɔrò wònyí sílè ní èdèe Yorùbá.

Write down the meanings of these words in Yorùbá.

1. ayálégbé
2. nñkan ọsìn
3. yàrá ɿdáná
4. ilé ìyàgbé
5. ɿkangun ilé

Isé Síše 4

Ó kàn é. Sọ fún wa nípa iléè bàbáà rẹ.

Iṣé Síṣe 5

Ní méjì-méjì, ẹ sọ fún araa yín nípa ibi tí è ní gbé.

In pairs, tell your friend about where you live (your dorm, apartment etc)

Òrò àdásọ (Monologue)

Tósìn ní sòrò nípa yàráá rè

Nínúu yàráá mi, mo ní ibùsùn, ɪròrí, àga, tábìlì ɪkàwé, kóbódù ɪkáshosí, rédíò alágbèéká kékeré kan, kápéèti (ení àtéèká) àti bẹè bẹè lo.

Ní pálò, àga onítímùtímù mérin ni wón wà níbè, télifísàn nílá kan, rédíò nílá kan, aago nílá kan àti oríshírishi àwòrán ara ògiri ni ó wa níbè pèlú. Sítóòfù onígáàsì àti sítóòfù onikerosínì wà nínúu ilé ɪdáná. Bẹè náà sì ni firñíjì àti sînkì. Ohún-èlò ɪdáná oríshírishi bíi àwo, abó, ɪkòkò, shíbí, fóyòkì àti ọbẹ náà sì wà níbè. Èrò omi, tóybù, sháwà, sînkì, ọṣe ịwè àti tawèèlì wà nínúu baluwè.

Iṣé Síṣe 6

Dáhùn àwọn ɪbèérè wònyí.

Answer the following questions.

- Kí ni ó wà nínúu yàráá Tósìn tí ó lè lò láti fi sun?
- Kí ni ó wà nínúu yàráá Tósìn tí ó lè káṣo sí?
- Dárúkọ àwọn nñkan tí ó wà nínúu pálòọ Tósìn?
- Dárúkọ àwọn nñkan tí ó wà nínúu ilé ɪdánáa Tósìn?
- Níbo ni ó féràn jù nípa ibi tí Tósìn ní gbé?

Iṣé Síṣe 7

Sọ bẹè ni tàbí bẹè kó fún àwọn gbólóhùn wònyí.

State whether the following sentences are true or false.

BÉÈ NI BÉÈ KÓ

1. Àwọn nñkan tí wón şe pàtákì wà ní yàráá Tósìn.	☐	☐
2. Tósìn máa ní àñfààní láti mọ ohun tó ní lọ lágùjò.	☐	☐
3. Tósìn máa ní àñfààní láti dáná ní ɪgbákúùgbà tí ó bá wù ú.	☐	☐
4. Yàráá Tósìn dára láti gbé.	☐	☐
5. Tósìn kò ní láti lọ pọn omi ni ibómíràn kí ó tó lè wè.	☐	☐

Isé Síse 8

Ó kàn é. Şe àpèjúwe yàráà rẹ.
Now it's your turn. Describe your room.

Òrò àdásọ (Monologue)

Jídé ní sòrò nípa ilé-ìwèè rẹ.

(Jídé is talking about his bathroom.)

ILÉ-ÌWÈÈ MI (MY BATHROOM)

Nínú ilé-ìwèè mi, oríshiríshi nñkan ni mo ní níbè bí ìpara, ìparun, ìyarun, ọṣe ʃoyín, ọṣe ʃwè, ọṣe ʃowó, aso ʃinura, omi tútù, omi gbígbóná, búróṣì, kábínéètì, kànhìnkànhìn, tíṣù, àti àwọn nñkan mìíràn.

Ní gélé tí mo bá ti wọ inú ilé-ìwèè mi, búróṣì mi ni mo kókó máa ní kí mólè tí mà á fi ọṣe ʃoyín sí i. Mo bérè sí fọ ẹnu lọ nìyen. Léyìn ọpòlòpò Iséjú, mà á bu omi yálà tútú tábí gbígbóná láti fi fọ ẹnuù mi mó.

Àwọn Yorùbá ní ʃgbàgbó pé omi tútú máa ní jé kí ara nà dáadáa, àmọ́ tí òtútù bá mú jù, omi gbígbóná ni mo máa ní fi í wè pélú ọṣe àti kànhìnkànhìn ní àárò kí gbogbo ʃdotí ara le bá omi lọ. Mo máa fi ìpara àti ìparun ra ara àti irunùn mi. Tí mo bá ti wè tān máa sì yarun pélú. Léyìn gbogbo èyí, háà! Oúnjé yá láti jé nìyen!

Isé Síse 9

Dáhùn àwọn ʃbéèrè wònyí.

Answer the following questions.

- Kí ni Jídé máa ní kókó şe tí ó bá ti jí?
- Sé ʃwò mò bójá Jídé máa ní wè tí ó bá ti jí? Kọ gbólóhùn kan jade láti inú àyòkà yí láti fi gbe ʃdáhùn rẹ lésè.
- Njé o rò pé Jídé ní ʃmò-tótó? Kí ni o fi dá ʃwò lójú?
- Kí ni àwọn nñkan tí ó şe pàtákì tí o rò pé ó yé kí ó wà nínúu ilé-ìwèè Jídé gégé bí o şe rí i kà nínúu ayòkà náà?
- Njé o rò pé Jídé féràn oúnjé? Má şàì fi gbólóhùn kan gbe ʃdáhùn rẹ lésè.

Isé Síše 10

Dáhùn àwon ìbéèrè wònyí.

Answer the following questions.

Bí àpẹ́rẹ́:

Kí ni a fi ñ nura?

Aṣo ínura tabí tawéèli ni a fi ñ nura

1. Kí ni a fi ñ wè?

2. Kí ni a fi ñ fọ ẹnu?

3. Kí ni a fi ñ wo ojú?

4. Kí ni a fi ñ ya irun?

5. Kí ni a fi ñ fọ eyín?

6. Kí ni a fi ñ nu ọwó

7. Kí ni àwọn ọkùnrin fi ñ fá irùgbòn

8. Kí ni a fi ñ fọ irun?

9. Kí ni àwọn obìnrin fi ñ kun ojú?

10. Kí ni a fi ñ pa ara?

Chapter 11 - Orí Kokànlá | NICE STYLE!

OBJECTIVES:

In this chapter you will learn:

- About different types of clothing
- About seasonal clothings
- The use of the verbs *fi_lé / fi_kó*, *wò*, *dé/gè*, *wé*, *ró*
- Further use of interrogatives
- Current trends in fashion

Àwọn ọrò (*Vocabulary*)

Nouns	
àpónlé	<i>respect</i>
àṣà	<i>culture</i>
aṣo	<i>clothe</i>
bùbá	<i>a shirt or a blouse (Yorùbá style)</i>
búláòsì	<i>blouse (western style)</i>
èjiká	<i>shoulder</i>
filà	<i>hat</i>
gèlè	<i>a scarflike headgear</i>
gínnì	<i>guinea</i>
Ìborùn	<i>shawl</i>
Ìbosè	<i>sock(s)</i>
Ìbòwó	<i>glove(s)</i>
Ìgbéyàwó	<i>wedding</i>
Ìmúra	<i>an outfit</i>
Ìró	<i>a wrap-around cloth/ wrapper</i>
Ìsìnkú	<i>funeral</i>
Ìsòmolórúkọ	<i>naming ceremony</i>
iyì	<i>honor</i>
jákéètì	<i>jacket</i>
jînsì	<i>jeans</i>
kojúsókọ	<i>'to face one's husband'</i>
kóòtù	<i>coat</i>
obìnrin	<i>female</i>
oko	<i>farm</i>
ojà	<i>market</i>
òkùnrin	<i>male</i>
oyé	<i>harmattan</i>
pàtákì	<i>important</i>
ṣòkòtò	<i>a pair of pants</i>
súwétà	<i>sweater</i>
tíṣẹètì	<i>t-shirt</i>
síkéètì	<i>skirt</i>
yẹtí	<i>earring(s)</i>

Noun Phrases

àsìkò fóòlù	<i>fall season</i>
àkókò kòòkan	<i>each season</i>
àsìkò mérin ọtòòtò	<i>four different seasons</i>
aṣo èèrùn	<i>clothes for the dry season</i>
aṣo òde	<i>formal wear</i>
aṣo ojoojúmò	<i>informal clothing</i>
aṣo òjò	<i>clothes for the rainy season</i>
aṣo òkè	<i>woven material</i>
aṣo lèèsì	<i>lace material</i>
aṣo tééré	<i>strip of cloth</i>
àwọn ọlòlá	<i>rich people</i>
èwùu kòlápá	<i>sleeveless clothing</i>
ibi işé/ ibişé	<i>workplace</i>
Ìgbà ooru	<i>hot weather</i>
ilè òkèèrè	<i>foreign countries</i>
orílè-èdèe Àméríkà	<i>USA</i>
látàrí ooru	<i>as a result of heat</i>
ṣòkòtò péípé	<i>short pants/shorts</i>

Verbs

dé/gè	<i>to wear, e.g. a hat</i>
gbayì	<i>popular</i>
gbódò	<i>must</i>
jé	<i>to be</i>
nípòn	<i>thick</i>
ró	<i>to wrap around</i>
wé	<i>to tie, e. g. a headgear</i>
wò	<i>to wear (clothes, shoes, or other apparel)</i>
wón	<i>to be expensive</i>

Verb Phrases

di ìgbàdí	<i>wrap-around waist</i>
fún ... láàyè	<i>allow</i>
irú... wo?	<i>what type?</i>

kò pé	<i>not complete</i>
pa òwe	<i>say proverbially</i>
yàtò sí	<i>different from</i>

Adjectives

oríṣiríṣi	<i>different types</i>
-----------	------------------------

Conjunction

tàbí	<i>or</i>
------	-----------

Prepositional phrase

ní ònà mìíràn	<i>in another way</i>
---------------	-----------------------

Lesson 1 - Èkó Kííní:

Aṣo wíwò ní ilèẹ̀ Yorùbá (*Types of Clothing*)

Oríṣì aṣo méjì pàtákì ni àwọn Yorùbá mágá ní wò: aṣo ojoojúmò àti aṣo ìmúròde. Aṣo ojoojúmò tí wón mágá ní wò ni aṣo àñkàrá àti aṣo àdàrè. Aṣo òde tí wón mágá ní wò ni aṣo léèsi àti aṣo òkè. Fún aṣo ojoojúmò, àwọn obìnrin mágá ní ró ìró, wón mágá ní wò bùbá, wón sì tún mágá ní wé gèlè. Fún aṣo òde àwọn obìnrin mágá ní ró ìró léèsi, wón sì mágá ní wò bùbáa rè. Bákán náà ni fún aṣo òkè. Wón lè fi ìborùn lé tábí kí wón fi kó èjiká. Ọpòlopò àwọn ọdómọbìnrin ni wón mágá ní so ìborùnun wón mó ìdí lode-ònì.

Fún aṣo ìmúròde àwọn ọkùnrin mágá ní wò şòkòtò lélési tábí aṣo òkè. Wón mágá ní wò bùbáa lélési tábí aṣo òkè. Wón sì mágá ní dé filà. Gèlè wíwé jé ara àwọn àṣà ìmúra tí ó gbayì láàárín àwọn obìnrin. Oríṣiríṣi gèlè ni ó wà. Wón mágá ní pe gèlè kan ní “kójúsókọ.” Awọn Yorùbá mágá ní şe àpónlé tí ó pò fún obìnrin tí ó bá mọ gèlè wé dáradára. Nítorí ìdí èyí ni àwọn Yorùbá fi mágá ní pá a ní òwe pé : “Gèlè òdùn bí i ká mò ó wé, ká mò ó wé kò tó kó yéni.” Gèlè mágá ní gbé ẹwà obìnrin yó jáde gan-an ni.

Àwọn èníyàn ti sọ ìborùn tó jé aṣo tééré tí wón mágá ní fi lé èjikà di ìgbàdí tí wón mágá ní ró mó ara ìró. Oríṣiríṣi ìró ni ó wà. Ìró aṣo òkè jé èyí tí ó wón jù. Nínú àwọn aṣo òkè, “sányán” àti “àlàárì” jé méjì nínú èyí tí àwọn ọlọlá àti èníyàn pàtákì mágá ní wò jù. Àwọn obìnrin tún mágá ní wò “àrán.” Aṣo àrán jé ọkàn lára aṣo tí wón mágá ní kó wá láti ilè òkèèrè ní ayé àtijó.

Ní ilèẹ̀ Yorùbá, bí àwọn obìnrin şe mágá ní wò aṣo yàtò sí bí àwọn ọkùnrin şe mágá ní wò tiwọn. Fún aṣo ìmúròde, léhìn tí àwọn ọkùnrin bá wò şòkòtò àti bùbá, wón á wò agbádá léléwọn. Ní ilèẹ̀ Yorùbá, filà dídé şe pàtákì fún àwọn ọkùnrin. Ní ọpòlopò ìgbá, apá òsì ni àwọn ọkùnrin mágá ní sáábà gẹ filà sí. Ìmúra ọkùnrin kò pé tí kòbá dé filà, àti wí pé, iyì tí ó wà nínú ìmúra ni wí pé kí ọkùnrin dé filà. Oríṣiríṣi filá méjì ni ó gbayì púpò láàárín àwọn ọkùnrin: filá “ikòrí” àti filá “a-betí-ajá”. Oríṣiríṣi ni aṣo ti wón fi ní şe àwọn filà yíí: aṣo àñkàrá, aṣo àdàrè, aṣo dàmáàsìkì àti aṣo òkè. Filà gígè jé ọnà tí àwọn ọkùnrin mágá ní gbà dé filà.

Àṣà ìbílèẹ̀ Yorùbá fún ọkùnrin àti obìnrin ní àyè bí wón şe lè múra. Obìnrin kò gbodò wò şòkòtò, bẹ́è ni ọkùnrin kò gbodò ró ìró. Bákán náà, obìnrin níkan ni ó ní ètò láti wò yetí. Fún ìdí èyí, àṣà kí obìnrin mágá wò şòkòtò tábí kí ọkùnrin mágá wò yetí ní òde-ònì jé àṣà tí ó wá láti ilè òkèèrè.

Isé Síse 1

Dáhùn àwọn ìbéèrè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Oríshi Isòrí aso mélòó ni àwọn Yorùbá ní? Dárúkọ wọn.
2. Irú àwọn aso wo ni àwọn Yorùbá maa ní wò lo sí àwọn òde pàtakì?
3. Báwo ni àwọn obìnrin Yorùbá şe maa ní múra gégé bí àşà ìbílèẹ́ Yorùbá?
4. Báwo ni àwọn ọdómọbìnrin şe ní lo iborùn ní ayé òde-òní?
5. Irú oríshi iró mélòó ni àwọn obìnrin maa ní ró ni ilèẹ́ Yorùbá? Èwo ni ó wón jù nínúú wọn?
6. Kí ni iyàtò tí ó wà láàárín aso obìnrin àti ti ọkùnrin ní ilèẹ́ Yorùbá?
7. Báwo ni àwọn ọkùnrin Yorùbá şe gbódò múra ni ilèẹ́ Yorùbá?
8. Apá ibo ni wón sáábà maa ní gẹ filà sí ní ilèẹ́ Yorùbá?
9. Kí ni àwọn ohun tí àşà aso wíwò ní ilèẹ́ Yorùbá kò fàyè gbà fún ọkùnrin àti obìnrin láti wò?
10. Kí ni èròò rẹ nípa àşà aso wíwò ní ilèẹ́ Yorùbá?

Isé Síse 2

Sọ bẹ́è ni tábí bẹ́è kó fún àwọn gbólóhùn wònyíí

State whether the following sentences are true or false

BÉÈ NI BÉÈ KÓ

1. Isòrí aso méta pàtakì ni àwọn Yorùbá maa ní wò

2. Aso ìmúròde tí awón Yorùbá maa ní wò ni aso àñkàrá àti aso àdìré

3. Àwọn ọkùnrin Yorùbá maa ní wò bùbá àti şòkòtò

4. Ní ilèẹ́ Yorùbá bákan náà ní aso ti àwọn ọkùnrin àti obìnrin.

5. Obìnrin le wò şòkòtò ní ilèẹ́ Yorùbá

Isé Síše 3

Parí àwọn gbólóhùn wònyí.
Complete the following sentences.

1. Àwọn Yorùbá máa ní wọ irú orísi aṣo
 - a. méta
 - b. mérin
 - c. méfà
 - d. méjì
2. Nínúu àṣàa Yorùbá ni kí ọbìnrin lo _____.
 - a. filà
 - b. yetí
 - c. şòkòtò
 - d. agbádá
3. Àwọn ọkùnrin Yorùbá máa ní wọ _____.
 - a. filà
 - b. kaba
 - c. ìró
 - d. agbádá
4. _____ se pàtákì nínú ìmúra àwọn ọkùnrin Yorùbá.
 - a. filà
 - b. şòkòtò
 - c. bùbá
 - d. agbádá
5. _____ jé ọkan lára aṣo ilè òkèèrè.
 - a. aṣo òkè
 - b. àdìré
 - c. aṣo àrán
 - d. aṣo léèsì

Isé Síse 4

Dáhùn àwọn ibéèrè wònyí.

Answer the following questions.

Irú aşo wo ni àwọn Yorùbá máa ní wò lọ sí...?

1. ojá
2. ibi ìgbéyàwó
3. ibi ìsòmòlórúkó
4. ibisé
5. şóqùṣì / ilé-ìsinmi

Isé Síse 5

Nibo ni àwọn Yorùbá máa ní wọ àwọn aşo wònyí lọ?

Where do Yorùbá people wear these clothes to?

1. aşo àdìrẹ
2. aşo àñkàrá
3. aşo léèsì
4. aşo òkè
5. aşo dàmáásìkì

Lesson 2 - Èkó Kejì: More Interrogatives

The following models illustrate the use of interrogatives such as: 'kí ni', 'ta ni', 'nígbà wo', 'níbo', 'kí ló', 'báwo' and 'èwo'.

Who?

Q.	Ta ni ó wà nínúu yàrá nàá?	<i>Who is inside the room?</i>
R.	Ìdáhùn: Kò sí ènì kankan nínúu yàrá nàá.	<i>Nobody is inside the room.</i>
Q.	Ìwéé ta ni yìí?	<i>Whose book is this?</i>
R.	Ìwéé Títí ni.	<i>It's Títí's book.</i>
Q.	Ta ni o féràn ni ilé-ìwéé rẹ?	<i>Who do you like in your school?</i>
R.	Mo férànan olùkóò mi.	<i>I like my teacher.</i>

What?

Q.	Kí ni ò níše nísinyí?	<i>What are you doing now?</i>
R.	Mò ní ka ìwéé mi.	<i>I'm reading my book.</i>
Q.	Kí ní yìí?	<i>What is this?</i>
R.	Aáyán nílá ni. Yéèpà!	<i>It's a big cockroach. Wow!</i>
Q.	Kí ní ò níkà?	<i>What are you reading?</i>
R.	Mò ní ka ìwéé Șoyínká ni.	<i>I'm reading a book by Șoyínká .</i>

When?

Q.	Nígbà wo ni ojó-ìbù rẹ?	<i>When is your birthday?</i>
R.	Òla ni.	<i>It's tomorrow.</i>

Where?

Q.	Níbo ni ò nígbé?	<i>Where do you live?</i>
R.	Ní ègbé ojà ni mò nígbé	<i>I live near the market.</i>

Why?

Q.	Kí ló dé tí ò n̄ sunkún?	<i>Why are you crying?</i>
R.	N kò rí àpò owóò mi.	<i>I cannot find my wallet.</i>

How?

Q.	Báwo ni?	<i>How are you?</i>
R.	Dáadáa ni?	<i>I'm fine.</i>
Q.	Báwo ni o şe máa dé ọjà?	<i>How will you get to the market?</i>
R.	Mà á gun kékéè mi ni.	<i>I will ride my bicycle.</i>

Which one?

Q.	Èwo nínú àwọn ọdómódékùnrin yẹn ni o féràn?	<i>Which of those boys do you like?</i>
R.	Túndé ni mo féràn.	<i>I like Túndé.</i>
Q.	Títì wo ló lọ sí şóòṣì?	<i>Which street leads to the church?</i>
R.	Títì ọwó òsì ni.	<i>The street on the left.</i>

Isé Síše 1

Fi àṣebéèrè tó bá yẹ dí àwọn àlàfo wònyí

Fill in the spaces below with the appropriate interrogative.

_____ nínú èyin akékòó ni ọjó ɿbíí rè jé ọla? _____ ni o ti máa şe ọdún ɿbíí yíí? _____ ni o şe máa má şe é? _____ o fé şe ọjó ɿbíí yíí pèlú?
_____ ni ọdún ɿbíí yíí máa parí?

Isé Síše 2

Lo àwọn àṣebéèrè wònyí láti şèdáa gbólóhùn.

Use the following interrogatives to form sentences.

1. Kí ni?
2. Ta ni?
3. Níbo ni?
4. Kí lódé?
5. Báwo ni?

Lesson 3 - Èkó Kéta:

Verbs fi_lé/fi_kó, wò, dé, wé, ró, gè

The following verbs are used with clothing: fi_lé/ fi_kó, wò, dé, wé, ró, gè. For instance:
 Àwọn ọkùnrin máa n wọ bùbá àti agbádá. Wón máa n dé filà.

Àwọn obìnrin máa n wọ bùbá, ró ìró, wé gèlè. Wón sì máa n fíborùn kó /lé èjìká
 The verb “gè” can be used for both “gèlè” and “filà”.

Bí àpẹẹrẹ:

Ọkùnrin ní gẹ filà.

Obìnrin ní gẹ gèlè.

However, **dé** and **wé** are general terms while **gè** denotes a particular style of headgear or hat.
 Below are the different types of clothes for men and women and the manner in which they are worn in Yorùbáland.

Aṣo okùnrin (Male clothes)	Aṣo obìnrin (Female clothes)
bùbáa léèsì, şòkòtò léèsì, agbádáa léèsì, filà aṣo òkè tàbí filàa dàmáásìkì	bùbáa léèsì, ìróo léèsì, gèlèe léèsì tàbí gèlèe dàmáásìkì
bùbá àñkàrá, şòkòtò àñkàrá, agbádá àñkàrá	bùbá àñkàrá, ìró àñkàrá, gèlè àñkàrá
bùbá aṣo òkè, şòkòtò aṣo òkè, agbádá aṣo òkè, filà aṣo òkè	bùbá àñkàrá, ìró àñkàrá, gèlè gidi
dàńśíkí, şòkòtò, filà	bùbá aṣo òkè, ìró aṣo òkè, gèlè aṣo òkè tàbí
	bùbáa léèsì, ìróo aṣo òkè, gèlè aṣo òkè tàbí
	bùbáa léèsì, ìróo léèsì, gèlè aṣo òkè

Ayé n̄ l̄ o à n̄ t̄ ó (Fashion Trends)

Bí ó tilè jé pé àṣàà Yorùbá ni pé kí obìnrin wọ bùbá, ró ìró, kí wón sì tún wé gèlè, àti pé kí okùnrin wọ bùbá, wọ şòkòtò, kí wón tún dé filà, oríṣi aṣo mìráñ tún wà tí wón le wò. Ní òde-òní, oríṣiríṣi àrà ni àwọn ènìyàn n̄ fi aṣo àñkàrá, lèèsì, àdìrè àtí gínnì dá. Bí ìgbà şe n̄ yí ni àṣà aṣo wíwò náà n̄ yí láàárín àwọn Yorùbá. Kódà ọlàjú ti mú kí àṣà aṣo wíwò àwọn Yorùbá di ohun tí àwọn ènìyàn láti ịlú òkèèrè n̄ wáří fún. Nítorí pé ọpòlòpò àwọn Yorùbá ni wón jé oníṣé ọba, ó şòró láti máa wọ bùbá àti şòkòtò, tàbí kí wón máa ró ìró tàbí wé gèlè l̄o sí ibi işé òòjóqò wón. Ịdí nìyí tó fi jé pé oríṣiríṣi àrà ni wón n̄ fi àñkàrá rán: bí i síkéètì, bùláòsì, súùtù àti kaba. Àṣà fífi àwọn aṣo bíi àñkàrá, lèèsì, gínnì ati àdìrè dá àrà lóríṣiríṣi ti gbilè ní ilè Yorùbá tó fi jé pé púpò nínú àwọn télò (aránṣo) ni ó ti di olówó àti gbajúmò nípa bé è.

Nítorí pé wón ti n̄ fi àwọn aṣo yíí dá oríṣiríṣi àrà, àwọn ènìyàn bíi olùkó, ọjògbón, oníròyìn àti akòwé lè wọ àñkàráá súùtù, tàbí àdìrè bùláòsì àtí síkéètì l̄o sí ibi işé. Șùgbón àwọn işé kan wà tí a kò lè wọ àwọn irú aṣo báyí l̄o bí ó ti wù kí ó mọ. Àwọn irú işé báyí ni işée agbejórò, işé àkàtáñti àti béké béké l̄o. Dandan ni fún àwọn agbejórò àti òṣiṣé ilé ʃifowópamó láti wọ súùtù òyìnbó àti táì l̄o sí ibi işée wón. Fún ịdí èyí, àṣà aṣo wíwò láàárín àwọn Yorùbá ti yí wónú araa wón.

Bó ti lè jé pé ìró, bùbá, gèlè àti ịborùn jẹ aṣo ịbílè tí obìnrin Yorùbá máa n̄ wò, tí bùbá, şòkòtò àtí filà sì jé aṣo ịbílè fún àwọn ọkùnrin Yorùbá, wón tún máa n̄ wọ àwọn aṣo òyìnbó gégé bí işé tí wón bá n̄ şe bá şe rí. Nítorí ịdí èyí ni àwọn Yorùbá şe máa n̄ pa òwe pé, “bí eyé bá şe fò ní a şe n̄ sókòò rè”. Èyí túmò sí pé bí ìgbà bá şe rí ni a şe n̄ lò ó. Bí àwọn ọkùnrin Yorùbá bá wọ súùtù òyìnbó l̄o síbi işé wón, wón á de táì, de bélíñti sí şòkòtò wón. Wón a wọ ịbòsè àti bátà. Wón á dì bíi akòwé. Àwọn obìnrin Yorùbá pàápàá tó n̄ şíşé ʃijoba náà á wọ súùtù tàbí kí wón wọ síkéètì àti bùláòsì. Wón á sì tún wọ bátà òyìnbó. Gbogbo wón á máa télè “ko-ko-kà”. Lóoótó ayé ti dayé ọlàjú. Gbogbo nñkan ló sì ti yí padà.

Iṣé Síṣe 1

Dáhùn àwọn ɪbéèrè wònyí.
Answer the following questions.

1. Báwo ni àwọn ọkùnrin àtí obìnrin Yorùbá ñe maa n woso tábí múra gégé bí àṣàà Yorùbá?
2. Kí ló dé tí àwọn ará ɪlú òkèèrè fi n wári fún àṣà aso wíwò láàrín àwọn Yorùbá lóde-òní?
3. Kí ni ɿdí ré tí wón fi n fi àwọn aso ɪbílè bí àñkàrá dá oríṣiríṣi àrà ní òde-òní?
4. Yàtò si bùbá, ɪró àtí şòkòtò, kí ni a tún le fi àñkárá, lèèsi tábí àdìré rán?
5. Kí ni nnkan pàtákì tí fifi àwọn aso ɪbílè dá oríṣiríṣi àrà ti ñe fún àṣàà Yorùbá?
6. Kí ni ɿdí rẹ́ ti àwọn ènìyàn bí agbékòrò àti òsìṣé ilé ɪfowópamó kò ñe lè wó àwọn aso ɪbílè ló síbi iṣé?
7. Kí ni èrò rẹ́ nípa bí ó ti jé dandan fún àwọn agbékòrò láti wó súùtù òyìnbó ló síbi iṣé?
8. Kí ló dé tí àwọn Yorùbá fi maa n pa òwe pé “bí eyé ñe fò ni a ñe n sòkò rẹ?”
9. Sọ ɪyàtò tó wà láàárín aso iṣé obìnrin àtí ọkùnrin tí ó n ʃisé ɪjòba.
10. Njé àñfààní kankan wà nínú ɔlàjú tí àwọn Yorùbá gbà láàyè nínú àṣà aso wíwò wọn?

Iṣé Síṣe 2

So àwọn tí ó bara mu ni ọwó A àti ọwó B papó.
Match the words in column A with those in column B.

A

gèlè

filà

ɪró

şòkòtò

ɪborùn

B

wó

wé

fi_lé /fi_kó èjìkàá

dé

ró

Isé Síse 3

Wá àwọn ọrò wònyí

Look for these words in the puzzle below. Pay attention to the tones!

aṣo, bùbá, filà, gèlè, ɪborùn, ɪró, ɪsómolórúkọ, iyì, ọjà, şòkòtò

i	r	o	u	ş	ò	k	ò	t	ò	i	b	o	r	a
u	a	t	m	è	f	ọ	o	g	b	á	d	e	b	s
a	s	a	b	o	ì	g	j	s	e	a	d	è	i	o
b	ù	b	á	i	l	è	r	à	d	l	o	d	b	p
i	l	è	k	u	à	ì	r	ó	f	a	e	j	o	o
b	í	b	í	l	a	r	í	l	è	p	a	g	r	l
i	j	a	ì	s	ọ	m	ọ	l	ó	r	ú	k	u	o
l	o	g	è	b	a	l	u	m	a	f	b	ú	n	n
a	d	è	p	a	o	i	y	i	n	i	u	i	j	i
b	u	l	á	g	u	r	è	p	è	t	b	á	y	á
u	g	è	í	b	a	d	ù	f	i	l	a	g	b	ì
g	b	á	j	u	m	á	p	n	í	g	b	a	d	u
ú	ì	s	ọ	m	ọ	l	ó	r	ú	k	ọ	è	b	è
i	k	e	j	p	o	p	o	l	á	a	j	a	g	b
a	ş	ọ	a	j	s	o	k	o	t	o	g	b	e	j

Isé Síse 4

Parí àwọn gbólöhùn wònyí ní èkúnréré.

Complete the following sentences.

1. _____ kì í şe ọkan lára àwọn aşo obìnrin lágùjọ Yorùbá.
 - a. Bùbá
 - b. Ìró
 - c. Gèlè
 - d. Filà

2. Àwọn ọkùnrin Yorùbá kí ì wọ _____.
 - a. bùbá
 - b. agbádá
 - c. bútáosì
 - d. súùtù

3. Àwọn ọkùnrin Yorùbá máa ní wọ _____.
 - a. gèlè
 - b. Ìró
 - c. Ìborùn
 - d. bùbá

4. _____ kì í şe aşo ɿbíléé Yorùbá.
 - a. Aşo àñkárá
 - b. Aşo léésì
 - c. Aşo àdìré
 - d. Aşo súùtù

5. _____ kì í şe aşo tí àwọn ènìyàn ní wò lọ sí ibi isé ní òde-òní.
 - a. Súùtù ɿyìnbo
 - b. Síkéèti
 - c. Bútáosì
 - d. Bùbá

Isé Síse 5

State the equivalence of this proverb in English and explain its relevance in today's activities.

“bí ẹyé bá şe fò ní a şe ní sókòò rè”

Ìlèkè titò ní ilèè Yorùbá

Àwọn Yorùbá jé akíkanjú nínú isé ọwó síše. Wón kì í şe ọlẹ́ tábí ìmélé. Wón jé ènìyàn tí ó tépá móşé. Nínú àwọn isé ọwó tí wón maa n̄ şe ni aşo ḥkè híhun, ení apèrè híhun, aşo pípa láró, apèrè híhun, ẹyìn fífó, ìlèkè sínsín àti béké béké lọ.

Àwọn ènìyàn pàtakì bí ìdílé Qba, ìdílé oyè àti ìdílé ọlà ní wón maa n̄ wọ ìlèkè ní ayé àtijó. Ìlèkè tí ó sí wópò nígbà náà ni iyùn. Iyùn jé ìlèkè olówó iyebíye. Şùgbón ní òde-òní, nñkan tí yàtò. Gbogbo ènìyàn tí o bá wù ni ó lè lo ìlèkè. Kò sì pọn dandan pé kí ó jé iyùn. Idí ni pé oríṣiríṣi ìlèkè ní ó ti wà ní òde-òní nítorí ìmò-èrọ́ tí ó n̄ gbilè jé kí a lè rí ìlèkè oníke dípò ìlèkè gidi. Àpeére àwọn ìlèkè gidi ni ojú ológbò, ìlèkè fífó, kírisítààlì. Oríṣiríṣi nñkan ní a lè to ìlèkè fún. A lè to ìlèkè láti fi şe ẹgbà ɔrùn, ẹgbà ọwó, ẹgbà ẹsè, bátà ẹsè, àpò ìmúròde àti béké béké lọ. Onírúurú ni àwò àwọn ìlèkè tí ó wà ní òde-òní – pupa, funfun, dúdú, àti búlúù.

Isé Síše 6

Dáhùn àwọn ibéèrè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

- Irú ènìyàn wo ni àwọn Yorùbá?
- Dárúkọ isé ọwó tí àwọn Yorùbá maa n̄ şe.
- Irú àwọn ènìyàn wo ni wón n̄ lo ìlèkè ní ilèè Yorùbá?
- Kí ni ó fà á tí ìlèkè oníke fi wà ní ayé òde-òní?
- Dárúkọ irú àwọn àwò ìlèkè tí wón wà ní ayé òde-òní.

Isé Síše 7

Kó ìtumò àwọn ọrò wònyí sílè ní èdèe Yorùbá.

Write the meanings of these words in Yorùbá.

- Akíkanjú
- Iyùn
- Ìdílé oyè
- Òlajú
- Àşà

Isé Síše 8

Parí àwọn gbólóhùn wònyí.
Complete the following sentences.

Àwọn Yorùbá jé ènìyàn _____ . Wọn kì í şe _____. Lára àwọn isé tí wón múa ní şe ni _____. Ní ayé àtijójó, àwọn ɿdílé _____ ni wón múa ní wọ ɿlèkè télè ʂùgbón ní òde-òní, gbogbo ènìyàn ló lè lo ɿlèkè nítorí _____ tí ó ti gba ayé kan. _____ jé ɿlèkè tí ó pàtákì láwùjọ Yorùbá.

Lesson 4 - Èkó Kéerin: Seasonal Clothings

Oríshiríshi aso ni àwọn ènìyàn maa ní wò ní àsìkò fóòlù, wíntà, sípíríngì, sómà àti àkókò ọyé.

Bí àpèèrè:

Ní fóòlù

- súwétà tí kò nípon
- jákéètì
- jînsì
- tíséètì

Ní wíntà

- kóòtù wíntà
- súwétà
- ibòwó
- ibosè

Ní sípíríngì

- súwétà tí ó nípon
- jákéètì
- jînsì

Ní sómà

- sóòti
- tíséètì
- síngíléètì
- búláòsì

Aso òjò ní èèrùn

Àwọn Yorùbá ní ìgbàgbó pé kò yé kí ènìyàn maa wò aso òjò ní èèrùn nítorí pé ìgbà ara ni à búra, enikan kí í bú Sàngó ní èèrùn. Oríshiríshi aso ni àwọn ènìyàn maa ní wò ní àkókò kòòkan. Aso òjò yàtò sí ti èèrùn, bẹè ti ọyé kò fi ara jọ ti ìgbà ooru. Bí ó şe wà ní ilè Yorùbá náà ni ó wà ní gbogbo ibi tí ó fi dé orílè-èdèè Àméríkà.

Àsìkò mérin ọtòòtò ni a lè rí ní orílè-èdè Àméríkà. Àsìkò wíntà, sípíríngì, sómà àti fóòlù. Ní gbogbo àwọn àsìkò yíí, oríshiríshi aso ni àwọn ènìyàn maa ní wò. Ní àsìkò wíntà, àwọn ènìyàn maa ní wò àwọn aso bii kóòtù, súwétà, ibòwó àti ibosè. Àsìkò sípíríngì, ni àwọn ènìyàn maa ní wò súwétà tí ó nípon, jákéètì àti jînsì.

Ní àsìkò sómà, àwọn aso tí kò nípon rárá bí i èwùu kòlápá, şòkòtò péípé, síkéètì àti búláòsì ni àwọn ènìyàn maa ní wò látarí ooru tí ó maa ní mú ni àsìkò yíí. Tí ó bá wá di àsìkò fóòlù, nítorí pé òtútù ti maa ní fé bérè láti mú. Àwọn ènìyàn maa ní wò àwọn aso bí i súwétà tí kò nípon, jákéètì, jînsì àti tíséètì.

Isé Síse 1

Dáhùn àwọn Ìbéèrè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Kí ni ó dé tí ènìyàn kò fi lè wọ aṣo òjò ní èèrùn?
2. Ṣàlàyé ohun tí ó maa ní ṣeṣe ní àṣìkòo wíñtà.
3. Irú aṣo wo ni àwọn ènìyàn maa ní wò ní àṣìkòo sípíríngì?
4. Sé lóòótó ni pé aṣo ti kò nípöñ ni àwọn ènìyàn maa ní wò ní àṣìkòo fóòlù? Şe àlàyé.
5. Tí ó bá di àṣìkòo sómà, irú aṣo wo ni ìwó féràn láti maa wò?

Isé Síše 2

Parí àwọn gbólöhùn wònyí.
Complete the following sentences.

1. Àwọn Yorùbá máa ní bú Ṣàngó ní _____?
 a. àṣìkò fójìlù
 b. àṣìkò wíntà
 c. àṣìkò èèrùn
 d. àṣìkò òjò
2. Irú àṣìkò mélòó ni a le rí ní orílè-èdè Àméríkà?
 a. méta
 b. méjì
 c. méfà
 d. mérin
3. Àṣìkò mélòó ni a le rí ní orílè-èdè Nàìjírà?
 a. méta
 b. méjì
 c. méfà
 d. mérin
4. Ní àṣìkò sómà, àwọn èníyàn máa ní wọ _____?
 a. kóòtù
 b. súwétà
 c. ɿbòwó
 d. şòkòtò péínpé
5. _____ jé aṣo tí àwọn èníyàn máa ní wọ jù ní àṣìkò wíntà?
 a. Jákéètì
 b. Jînsì
 c. Tíṣẹ́etì.
 d. Kóòtù

Iṣé Síṣe 3

Sọ bẹ́è ni tábí bẹ́è kó fún àwọn gbólóhùn wònyíí
State whether the following sentences are true or false

	BÉÈ NI	BÉÈ KÓ
1. Àwọn Yorùbá féràn aşo òjò ní èèrùn.	☐	☐
2. Kò sí ìyàtò láàrin àsìkò òjò àti àsìkò èrùn ní orílè-èdè Nàìjírà.	☐	☐
3. Òtútù máa ní pò ní àsìkò fóòlù ju àsìkò wíntà lo.	☐	☐
4. Tíṣẹètì ni àwọn ará orílè-èdè Àméríkà máa ní wò ní àsìkò wíntà.	☐	☐
5. Àsìkò méjì péré ni a lè rí ní orílè-èdè Àméríkà.	☐	☐

The Interrogative ‘Nígbà wo?’, and ‘Nígbà tí’

Nígbà wo is an interrogative marker that denotes *when*. Nígbà tí can be used as a response to nígbà wo.

For instance:

Nígbà wo ni wà á lọ sí ilé?

Mà á lọ sí ilé nígbà tí mo bá parí ìwé tí mò ní kà.

When are you going home?

I will go home when I finish with the book I'm reading.

Nígbà wo ni ilé-èkó gíga Yunifásítì ti Texas ní Austin ní bérè lódún?

When does the school year begin at the University of Texas at Austin?

Ní oṣù kẹjọ ọdún ni.

It's in the eighth month of the year.

Isé Síše 4

Dáhùn àwọn ìbéèrè wònyí.

Answer the following questions.

1. Nígbà wo ni àṣìkò òjò ni ɿlúù rẹ?
2. Nígbà wo ni o máa n̄ jẹun àárò?
3. Nígbà wo ni bábabáa rẹ máa n̄ ti ibi isé dé?
4. Nígbà wo ni wà á lọ sí ọjà?
5. Nígbà wo ni o máa n̄ sùn?
6. Nígbà wo ni o máa n̄ wọ aṣo òtútù?
7. Nígbà wo ni àṣìkò èrùn ni ɿlúù rẹ?
8. Irú aṣo wo lo féràn láti wò nígbàa sómà?
9. Irú aṣo wo lo féràn láti wò nígbà òjò?
10. Nígbà wo ni àṣìkò òtútù ni ɿlúù rẹ?

Isé Síše 5

O yà, ó kàn è. Lo ‘nígbà wo’ láti bèrè lówó ọréè rẹ ohun tí ó máa n̄ şe ní ọsè. Má şe jé kí ó ju ìbéèrè márùn-ún lọ.

It's now your turn. Use ‘nígbà wo’ to ask your friend some questions. Do not ask more than five questions.

Isé Síše 6

Dáhùn àwọn ìbéèrè wònyí.

Answer the following questions.

1. Nígbà wo ni àwọn Yorùbá máa n̄ wọ súwétà?
2. Nígbà wo ni àwọn ọmọ ɿlú Àméríkà máa n̄ wọ kóòtù àti ìbòwó?
3. Sé ènìyàn lè wọ şọḍti ní àkókòò wíntà?
4. Nígbà wo ni àwọn ọmọ ɿlú Àméríkà máa n̄ wọ aṣo péńpé?
5. Nígbà wo ni ɿwọ máa n̄ féràn láti wọ jákéètì?

Chapter 12 - Orí Kejìlá | CAMPUS LIFE

OBJECTIVES:

In this chapter you will learn:

- About the school system
- How to tell your friend about your course schedule
- How to describe your school's facilities to your friend
- About life on campus

Àwọn ọrò (*Vocabulary*)

Nouns	
áàtì/qnà	<i>arts</i>
adájó	<i>judge</i>
agbára	<i>strength</i>
agbègbè	<i>area</i>
àjànàkú / erin	<i>elephant</i>
akégbéé	<i>colleague</i>
àkódá	<i>first to establish</i>
àkósórí	<i>memory verse</i>
alákòoso	<i>governing council</i>
àñfààní	<i>opportunity</i>
apá	<i>section/arm</i>
àpónlé	<i>exaggeration</i>
àyè	<i>opportunity</i>
àyèwò	<i>experiment</i>
BÍ-EÈ	<i>B.A.</i>
BÍ-ÈÈDÌ	<i>B. Ed.</i>
BÍ-ÈÈSÌ	<i>B.Sc.</i>
dáná	<i>cook</i>
èsì	<i>result(s)</i>
èkó	<i>course(s)</i>
ẹlòmín	<i>another person</i>
ÉM-EÈ	<i>M.A.</i>
ÉM-ÈÈDÌ	<i>M. Ed.</i>
ÉM-ÈÈSÌ	<i>M. Sc.</i>
ẹnjiníà	<i>engineer</i>
ibùgbé	<i>residence</i>
ibùjókòó	<i>office</i>
ìdárayah	<i>entertainment</i>
ìdánwò	<i>examination</i>
ìgboyè	<i>the degree of</i>
Ilé-ìkàwé	<i>library</i>
imò-èkó	<i>education (as a discipline)</i>
ímò-èrò	<i>engineering (as a discipline)</i>

irun	<i>hair</i>
ìṣéjú	<i>minute</i>
ìṣirò	<i>math</i>
ìṣòro	<i>challenges, problems</i>
kàñtīnì	<i>canteen/restaurant</i>
kémíkà	<i>chemical</i>
kíkékòdó	<i>the study of</i>
kókó	<i>first</i>
láàbù	<i>laboratory</i>
lítíréshò	<i>literature</i>
obìnrin	<i>female</i>
odindin	<i>whole</i>
ojoojúmó	<i>everyday</i>
oko	<i>farm</i>
olùkó	<i>teacher</i>
òmìnira	<i>independence</i>
òmowé	<i>a person who holds a Ph.D</i>
oníróyìn	<i>journalist</i>
òtító	<i>truth</i>
ósítèlì	<i>hostel</i>
òkùnrin	<i>male</i>
óòlù	<i>hall</i>
òpópónà	<i>street</i>
òtun	<i>new</i>
politékínikì	<i>Polytechnic</i>
sáyéñsì	<i>science</i>
simésítà/sáà	<i>semester</i>
títi	<i>street</i>
wákàtí	<i>hour</i>

Noun Phrases

bóòlù àfèṣègbá	<i>soccer</i>
bóòlù àfowógbá	<i>handball</i>
bóòlù àjùsáwòn	<i>basketball</i>
òfin àti ìlànà ìtó sónà	<i>rules and regulations</i>
èka èkó	<i>branches of study</i>

Èka àṣà àti ijó	<i>Department of Culture and Dance</i>
Èka èkóọ olùkóoni	<i>Faculty of Education</i>
Èka èkó iṣé-qnà	<i>Faculty of Arts</i>
Èka èkó iṣé àgbè	<i>Faculty of Agriculture</i>
èkó ìdèè Yorùbá	<i>Yoruba language course</i>
èkó onípò àkókó	<i>first degree</i>
enu-qnà àbáwolé	<i>entrance</i>
Ìbàmú pèlú òfin ilé-ìwé	<i>in accordance with university rules</i>
igba ènìyàn	<i>200 people</i>
ilé aláràbarà	<i>house with designs</i>
Ilé-èkóọ sékóndìrì àgbà	<i>Senior Secondary School (SSS)</i>
Ilé-èkóọ sékóndìrì kékeré	<i>Junior Secondary School (JSS)</i>
ilé-ìfowópamósí	<i>bank</i>
ilé gogoro	<i>tall building/tower</i>
Ilé-èkó alákòóbèrè	<i>primary/ elementary school</i>
ilé- èkóọ sékóndìrì	<i>secondary school (high school)</i>
Ìmò iṣé àgbè	<i>agricultural science/farming</i>
iṣé-qnà aláràbarà	<i>artistic work</i>
Ìwádìí ìjìnlè	<i>research</i>
kíláàsìi sáyéñsì	<i>science class</i>
lékíshó tiatà	<i>lecture theater</i>
odidi ọdún mífà	<i>a whole/ good six years</i>
oyè Ìmò ìjìnlè	<i>Ph.D</i>
ogbà àwọn ẹranko	<i>zoo</i>
ogbàà yunifásítì/kámpójòsì	<i>university campus/campus</i>
Qoba'bìrin Èlísábéètì	<i>Queen Elizabeth</i>
ọmọ ilé-èkó	<i>student</i>
yàrá ɪgbékó	<i>classroom</i>
tiatà ìdánilékòó	<i>lecture theatre</i>
Yunifásítì ti àgírùkì/ Ìmò iṣé àgbè	<i>University of Agriculture</i>
Yunifásítì ti tèkinólójì/ Ìmò-èrò	<i>University of Technology</i>

Verbs

jorò	<i>to enjoy the benefits</i>
pegedé	<i>to succeed</i>
rántí	<i>to remember</i>
retí	<i>to expect</i>

rojó/ wíjó	<i>to complain</i>
rójú	<i>to hang in there</i>
tán	<i>to end</i>
yàtò	<i>different</i>
yìn	<i>to praise</i>

Verb Phrases

(dá)_sílè	<i>establish</i>
dojú kọ	<i>to be faced with</i>
fi ọrò jomi toro ọrò	<i>discuss/ deliberate</i>
gba ìgbéga	<i>to be promoted</i>
kò rorùn	<i>not easy</i>
kú işé	<i>well done!</i>
má şèyọnú	<i>don't worry/never mind</i>
múra sí èkó	<i>be more studious</i>
ri dájú wípe	<i>ensure that</i>
ṣe kí n ri ẹ	<i>show what you can do</i>
wò ____ lórùn	<i>to be overwhelmed</i>

Adjectives

gbámúshé	<i>very good/very nice</i>
láipé	<i>very soon</i>
ní gélé	<i>as soon as</i>

Adverb

kákírì	<i>all around/everywhere</i>
--------	------------------------------

Other Expressions

já fáfá	<i>smart</i>
tí ó tóbi	<i>that is big</i>
tó móye	<i>that are knowledgeable</i>
tó ní gbowó rẹpẹtẹ	<i>making big bucks</i>
wò ó!	<i>hey, you see...!</i>

Lesson 1 - Èkó Kííní:

Ilé-Ìwé (School System)

Ní ilèè Yorùbá, àwọn ọmọ maa ní bérè sí lọ sí ilé-èkó láti bí ọdún méfà. Ilé-èkó alákòóbèrè ni àwọn òbí maa ní kókó fi ọmọ wọn sí. Ní ilé-èkó alákòóbèrè, oríṣiríṣi èkó ni àwọn olùkó maa ní kó àwọn ọmọ. Èkó bí èkó èdèe Yorùbá àti èdè Òyìnbó. Àkósorí tún wà lára èkó tí àwọn ọmọ ilé-èkó alákòóbèrè maa ní kó. Àwọn àkósorí yíjé ọnà tí àwọn olùkó maa ní gbà láti fi jé kí àwọn ọmọ ilé-ìwé mo ọnà tí ènìyàn maa ní gbà láti rántí nñkan. Odindi ọdún méfà ni àwọn ọmọ maa ní lò ní ilé-èkó alákòóbèrè kí wón tó lọ sí ilé-ìwé méfà.

Ní ilé-èkó sékóndìrà, àwọn akékòdó ní àyè láti mú kíláàsì tí wón bá fé. Àwọn ọmọ ilé-èkó tí wón féràn ịṣirò ló maa ní lọ kíláàsì sáyénsì. Àwọn tí ó bá féràn lítíréṣò ni wón maa ní lọ sí áàtì. Oríṣiríṣi ịdánwò ni àwọn akékòdó maa ní ẹshé gba ịgbéga láti kíláàsì kan sí ịkejì. Apá méjì ni èkó sékóndìrà pínsí. Apá alákòókó ni sékóndìrà kékéré, ti ẹlẹ́èkejì ni sékóndìrà àgbà. Ọdún méta méta ni akékòdó ní lò ní apá kòòkan. Apá kejì jé ti àwọn àgbà. Léyìn ọdún méfà ni ilé-èkó sékóndìrà. Àwọn akékòdó tí ó bá pegedé ni wón ní àñfààní láti tèsíwájú nínúu èkó wón.

Ilé-èkó gíga ni ó tèlé ilé-èkó sékóndìrà. Oríṣiríṣi ilé-ìwé gíga ni ó wà. Àwọn èyí tí ó wà fún àwọn tí ó kó nípà ịmò èkó yàtò sí àwọn èyí tí ó wà nípà ịṣé ọwó. Ilé-èkó gíga kan tún wa tí wón ní pè ni ilé-èkó gbogbo-ñ-ṣe tí a tún maa jé politékínlíkì. Nínúu gbogbo ilé-èkó gíga, ti yunifásítì ni ó ga jù. Àwọn tí ó bá fé di dòkítà, àdajó, ọmòwé àti bẹ́è bẹ́è lọ ni ó maa ní lọ sí yunifásítì. Yunifásítì tún pín sí ọnà oríṣiríṣi. Yunifásítì tí ó wà fún ịmò ịṣé àgbè ni wón ní pè ní Yunifásítì ti àgírlíkì. Èyí tí ó wà fún ịmò-èrø ní wón ní pè ní Yunifásítì ti tèkinólójì.

Isé Síse 1

Dáhùn àwọn ịbéèrè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Àti ọmọ ọdún mélòó ni àwọn ọmọ ti maa ní bérè ilé-ìwé lílò ní ilèè Yorùbá?
2. Báwo ni àwọn olùkó ilé-èkó alákòóbèrè ẹshé maa ní ran àwọn akékòdó lówó láti le rántí nñkan?
3. Ilé-ìwé wo ló tèlé ilé-ìwé alákòóbèrè?
4. Irú kíláàsì wo ni àwọn akékòdó tí wón féràn lítíréṣò maa ní lọ ni ilé-èkó sékóndìrà?
5. Ilé-èkó wo ni ó ga jùlò nínú ètò èkó ni ilèè Yorùbá?

Isé Síše 2

So àwọn ọrọ tí ó bara mu ni òwó A àti òwó B papò.
Match the words in column A with those in column B.

A	B
onímò-èro	memory verse
èdè	math
àkósórí	arts
ìṣirò	language
áàtì	engineer
ìdánwò	experiment
adájó	engineering
oníròyìn	judge
ìmò-èro	examination
àyèwò	journalist

Isé Síše 3

Kọ ìtumò àwọn ọrọ wònyí sílè ní èdèe Yorùbá.
Write the meanings of these words in Yorùbá.

1. àkósórí
2. ilé-èkó alákòóbèrè
3. oníròyìn
4. ìmò-èro
5. àyè

Iṣé Síṣe 4

Parí àwọn gbólöhùn wònyí.
Complete the following sentences.

1. Ní ilèẹ́ Yorùbá, àwọn ọmọ máa n̄ bèrè sí lọ sí ilé-èkó láti bí ọdún mélòó?
 - a. méjì
 - b. métà
 - c. márùn-ún
 - d. mérin

2. Ọdún mélòó ni àwọn ọmọ máa n̄ lò ní ilé-ìwé alákòóbèrè kí wón tó lọ sí ilé-èkóyo sékóndìrì ?
 - a. márùn-ún
 - b. méfà
 - c. mérin
 - d. méje

3. Oríṣiríṣi apá mélòó ni ilé-èkóyo sékóndìrì pín sí?
 - a. métà
 - b. mérin
 - c. méjì
 - d. márùn-ún

4. Ilè-èkó gíga tí ó ga jù ni?
 - a. Politékíníkì
 - b. Yunifásítì
 - c. Ilé-èkóyo sékóndìrì
 - d. Ilé-èkó gíga olùkóni

5. Àwọn tí ó bá fé di _____ ni wón máa n̄ lọ sí Yunifásítì.
 - a. olùkó
 - b. dòkítà
 - c. aránṣo
 - d. aránbàtà

Iṣé Síṣe 5

Kí ni èròò rẹ nípa èkó kíkó láàárín àwọn Yorùbá àti àwọn ará orílè-èdèè rẹ?

Lesson 2 - Èkó Kejì: University Course Schedules

Isòròngbèsì (Dialogue)

Tádé àti Bùsólá ní sòrò nípa kíláàsì wọn ní Yunifásítì ti Texas ní Austin. Tádé ní kékòpó láti gba oyè nínú ìmò-èro. Bùsólá ní kó èkó ìròyìn. Ó fé di oníròyìn tí ó bá parí èkópó rẹ. Ọdún ketaa Tádé àti Bùsólá niyí ní ilé-èkó gíga. Wón pàdé ni ipàdé ẹgbé ọmọ Áfíríkà (ASA – African Students Association). Awọn méjéèjì fi ọrò jomitooro ọrò nípa ìṣòro tí wón ní dojú kó nínú èkópó wọn.

Bùsólá: Tádé, nјé o mò pé kíláàsì márùnún ni mo ní ni simésítà yíí?

Tádé: Háà! Hun ùn. Tíré mà dára à. Kíláàsì márùnún ni èmi náà ni, pèlú láàbù. Mò ní şe kákúlópsì, físisì, èkó èdèe Yorùbá, kémísíràti sitatísííkì. Isé náà wò mí lórùn nítorí pe ojoojúmò ni mo máa ní lọ sí láàbù. Mo ní şe àyèwò kan lówó nísinsìnyí fún ɿdánwò. N kò sì mọ bí mo ti máa rí kémíkà tí màá lò pèlú àyèwò náà láti fi rí èsì tí mò ní retí nínú àyèwò náà.

Bùsólá: Háà! Mo yìn é o. Isé nílá ni ò ní şe. Èmi kò ní láàbù, bẹè ni n kò sì ní isé ojoojúmò. Nítorí náà kò yé kí n máa rojó. Kú isé o, Tádé.

Tádé: O o, O şé o. Wò ó, níşé ni mo ní retí kí simésítà yíí tán o járe.

Bùsólá: Má şe ìyonu Tádé, gbogbo rẹ ti ní tán lọ. Láipé ìwo náà yóò di ẹnjíníà tó

mòye, tó ní gbówó rẹpéte.

Tádé: Lóòótó ni o sọ Bùsólá, şùgbón kíkékòpó gboyè ẹnjínìá kò rorùn rárá.

Bùsólá: Tádé, má sọ béké mó. Kò sí èkó ìwé kankan tí ó rorùn rárá. Şùgbón tí ènìyàn báá rójú, ènìyàn á joròpó rẹ.

Tádé: Otító ni ɔròpó rẹ o, Bùsólá. Mo ti gbó ohun tí o sọ. Màá rójú.

Bùsólá: Ó dára béké. Jé kí n kó e lórin tí bàbáá mi máá ní kó láti gbàwá níyànjú kí a ba à lè múra sí èkópó wa.

Bàtà rẹ á dún ko ko kà
Bàtà rẹ á dún ko ko kà
Bí o bá kàwé rẹ, bàtà rẹ á dún ko ko kà
Bùsólá kàwé rẹ, bàtà rẹ á dún ko ko kà
Tádé kàwé rẹ, bàtà rẹ á dún ko ko kà
Bàtà rẹ á wó şerere nílè o
Bàtà rẹ á wó şerere nílè o
Bí o bá kàwé rẹ bàtà rẹ á wó şerere nílè.

Tádé: Háà! Bùsólá, O ti fún mi ní agbára ọtun láti kàwé sii.

Bùsólá: Ó dára o, alágbára ìwé.

Iṣé Síṣe 1

Sọ béké ni tàbí béké kó sí àwọn gbólóhùn wònyíí
State whether the following sentences are true or false

BÉKÉ NI BÉKÉ KÓ

1. Tádé àti Bùsólá ní sòrò nípa iṣé oko.	☐	☐
2. Ọmọ egbé kan náà ni àwọn méjéèjì.	☐	☐
3. Kíláàsì Bùsólá pò ju ti Tádé lọ.	☐	☐
4. Tádé ní iṣéé láàbù lójojúmó.	☐	☐
5. Èkó nípa ìmò-èrọ ni Tádé ní kó.	☐	☐
6. Bùsólá ní gba Tádé níyànjú pé kí ó má şàárè nípa iṣéé rẹ.	☐	☐
7. Bùsólá fé di oníròyìn.	☐	☐
8. Láti kékòpó gboyè ẹnjínìá rorùn púpò.	☐	☐
9. Bùsólá kó orin fún Tádé láti mú u lókàn le.	☐	☐
10. Orin náà dára púpò.	☐	☐

Iṣé Síṣe 2

Parí àwọn gbólóhùn wònyí.

Complete the following sentences.

1. _____ ni Tádé àti Bùsólá?
 - a. Òtá
 - b. Omo ìyá
 - c. Òré
 - d. Ebí

2. Bùsólá fé di _____ ní èyìn ḥla?
 - a. alákòwèé
 - b. àgbè
 - c. oníròyìn
 - d. agbejórò

3. _____ ni Tádé nífèé láti dà?
 - a. Oníròyìn
 - b. Agbejórò
 - c. Ènjiníà
 - d. Alákòwèé

4. Kíláàsì _____ ni Bùsólá ní ni simésítà yíí?
 - a. méfà
 - b. méjì
 - c. mérin
 - d. márùn–ún

5. _____ jé ḥkan lára iṣé tí Tádé ní?
 - a. Bàólójì
 - b. Èkó èdèe Yorùbá
 - c. Kémísíri
 - d. Kákúlójòsì

Isé Síse 3

Şàlàyé orin yíí ní èdèe Yorùbá gégé bí o şe rí i kà nínú àyòkà òkè yíí.

Explain this song in Yorùbá based on what you have read in the passage above.

Bàtà rẹ á dún ko ko kà
 Bàtà rẹ á dún ko ko kà
 Bí o bá kàwé rẹ, bàtà rẹ á dún ko ko kà
 Bùsólá kàwé rẹ, bàtà rẹ á dún ko ko kà
 Tádé kàwé rẹ, bàtà rẹ á dún ko ko kà
 Bàtà rẹ á wó şeréré nílè o
 Bàtà rẹ á wó şeréré nílè o
 Bí o ò bá kàwé rẹ bàtà rẹ á wó şeréré nílè.

Isé Síse 4

Sọ fún wa nípa ilé-èkóò rẹ tábí yunifásítìì rẹ.

Tell us about your school or your university.

Isé Síse 5

Kọ ìtumò àwọn ọrò wònyí sílè ní èdèe Yorùbá.

Provide the meaning of the following words in Yorùbá.

1. oníròyìn
2. àyèwò
3. ìpàdé ẹgbé
4. jomitooro
5. gbà níyànjú

Lesson 3 - Èkó Kéta: Facilities

Yunifásítì ti ìbàdàn

Orísiríshi Yunifásítì ni ó wà ní orílè-èdè Nàìjírà. Ọkan pàtakì ni Yunifásítì ti ìbàdàn ní ọlú ìbàdàn ní ipínlè Ọyó. Ọhun ni Yunifásítì àkókó ní orílè-èdè Nàìjírà. Àwọn Ọyìnbó aláwò funfun ni wón dá a sílè ní ọdúnun 1948 bí ó tilè jé pé wón yí orúkọ rẹ padà sí Yunifásítì ti ìbàdàn léyìn ìgbà tí orílè-èdè Nàìjírà gba òmìnira ní ọdúnun 1960.

Gbogbo ọnà ni ó wọ Yunifásítì ti ìbàdàn. Bí èníyàn bá ní bò láti agbègbèe Sángo, ní gélé tí èníyàn bá ti dé iwájúu Yunifásítì yí ni èníyàn á ti rí ẹnu-ònà àbáwolé sí ilé-èkó gíga yí pèlú isé-ọnà aláràbarà. Ọpópónà méjì ni èníyàn á rí ní kété tí èníyàn bá ti wólé: ọkan fún àwọn tí ó

ń lo sí inú ọgbà ilé-ìwé yíí nígbá tí ìkejì dúró fún àwọn tí wón bá ní jade kúrò nínú ilé-ìwé yíí.

Ilé gogoro ní ibi tí aago ti ó ní ka wákàtí àti ìṣéjú ni ènìyàn á kókó rí tí ènìyàn bá ti wó inú ọgbà ilé-ìwé yíí tí ènìyàn bá rìn sítwájú díè. Nínú ilé tí ó wà ní tósí ilé gogoro yíí, tíí şe ibùjókòó àwọn alákòoso ọgbà ni gbogbo àṣe àti òfin ti ní wá. Oríshiríshi èkó ni wón ní kó àwọn àkékòó ní Yunifásítí ti ìbàdàn. Nínú wón ni èkó onípò àkékó tí amò sí Bí-EÈ, Bí-ÈÈDÌ, Bí-ÈÈSÌ àti àwọn onípele nílá tí ní jé ÉM-EÈ, ÉM-ÈÈDÌ, ÉM-ÈÈSÌ, tití dé àwọn oyè imò ijìnlè tí wón ní pè ní Ph.D.

Oríshiríshi èka èkó ni ó wà nínú ọgbàa Yunifásítí ti ìbàdàn. Láraa wón ni a ti rí èka èkó olùkóní, èka èkó ishé àgbè, èka èkó ishé ọnà àti bẹ́è bẹ́è lọ. Nínú ọgbàa Yunifásítí ti ìbàdàn, oríshiríshi ibùgbé tí a mó sí ójòlù ni ó wà fún àwọn akékòó láti gbé. Àti ọkùnrin àti obìnrin ni wón ní àñfààní láti gbé inú ójòlù wònyí. Òjòlù Ọbabìnrin Èlísábéètì àti Ídíá ni ti àwọn obìnrin, Nnamdi Azikiwe, Kùtì, Mellanby àti àwọn yòókù ni ti àwọn ọkùnrin nígbá tí Tafawa Balewa jé ọkan lára ti àwọn akékòó onípele tó gajù.

Sé àwọn àgbà bò wón ní b'ómọ bá şe ishé déédé, ó yé kí ó ní àṣíkò àti şeré. Èyí túmò sí pé léyìn ishé òòjó, àṣíkò yé kó wà fún ìdárayá. Pápá ìseré wà nínú ọgbà Yunifásítí ti ìbàdàn fún bójòlù àfesègbá, bójòlù àfowogbá àti bójòlù àjùsáwòn. Bẹ́è náà ni ọgbà àwọn èranko níbi tí a ti lè rí ejò, kìnìún, ọbø, ijàpá, eyé lóríshiríshi àti bẹ́è bẹ́è lọ wà nínú ọgbà Yunifásítí ti ìbàdàn. Ọgbà ilé-ìwée Yunifásítí ti ìbàdàn tóbi ká má paró. Èyí ló jé kí n gbà pé àkódá gan-an ni ní tòótó.

Isé Síse 1

Dáhùn àwọn ìbéèrè wònyí ní èkúnrére.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Àwọn wo ni wón dá Yunifásítí ti ìbàdàn sílè?
2. Nígbà wo ni wón dá Yunifásítí ti ìbàdàn sílè?
3. Ní ilù wo àti ijìnlè wo ni Yunifásítí ti ìbàdàn wà?
4. Kí ni orúkọ òpópónà tí a lè gbá wó inú ọgbà Yunifásítí ti ìbàdàn?
5. Níbo ni àṣe àti òfin ilé-ìwé yíí ti ní wá?

Isé Síse 2

Parí àwọn gbólöhùn wonyí.

Complete the following sentences.

1. Orúkọ óòlù mélóò ni a dá nínúu àyokà òkè yíí?
 a. méjì
 b. méfà
 c. mérin
 d. métálá

2. _____ kò sí nínú àwọn óòlù tí a le rí nínú ọgbàa Yunifásítì ti ìbàdàn?
 a. Óòlù Obabìnrin Èlísábéètì
 b. Óòlù Nnamdi Azikiwe
 c. Óòlù Móremí

3. Èka èkó mélóò ni a dárúkọ lára àwọn èka èkó tí ó wà nínú ọgbàa Yunifásítì ti ìbàdàn?
 a. métá
 b. méjì
 c. mérin
 d. n kò mò

4. _____ ni wón yí orúkọ Yunifásítì ti ìbàdàn padà?
 a. Ní ọdúnun 1960
 b. Ní ọdúnun 1948
 c. Kí ó tó dí 1960
 d. Léyìn ọdúnun 1960

5. Òpópónà mélóò ni ó wọ inú ọgbàa Yunifásítì ti ìbàdàn?
 a. métá
 b. méjì
 c. mérin
 d. métálá

Ọrò àdásọ (Monologue)

Túndé n sòrò nípa ilé gogoro ni ilé-ìwée rẹ
(Túndé is talking about the tallest building at his school.)

Òpòlòpò ilé-ìwé ló wà ní tòótò, àmọ ti ilé-ìwée mi yàtò gan-an ni. Ilé-ìwée mi yàtò sí àwọn ilé-ìwé yòókù. Ọrò mi yíí kojá àpónlé, bẹè kí í şe àpónlù. Àwọn Yorùbá ní bí a kò bá dé oko baba ẹlomíràn wò, a kò lè mọ èyí tí ó tóbi jù nínú oko baba ẹni àti baba ẹlomíràn.

Èmi ti dé ilé-ìwé mìíràn, mo sì ti rí i dájú pé àjànàkú kojá mo ri nñkan firí. Mo ti rí erin, mo sì mọ pé erin ni. Sé ti àwọn olùkó tí wón gbámúshé ni kí n sọ ni tàbí ti àwọn ilé aláràbarà tí wón wà ni kí n wí?

Ká mú t'ègàn kúrò, ká tún fi t'ègàn kun, ilé-ìwé ni ilé-ìwéè mi. Yunifásítì ti Texas ní Austin ni mò n sọ. Gbogbo ònà ni o lè gbà wọ ilé-ìwé mi yíí. Tí o bá wá gba iwájú ilé-ìfowópamósí wólé, kí o kàn gbé ojú wo ọ̀kàn, wà á rí ilé gogoro. Gígaa rẹ fé è lè kan ọrun. Ilé yíí ni wón n pè ní "UT Tower". Ibè gan-an ni gbogbo ètò àti àṣe ilé-ìwée mi ti n wá. Èníyàn kò gbodò gbókè wòran rárá. Tí o bá gbìyànjú dé iwájú ilé yíí tàbí tí o ní àñfààní láti wọ inú rẹ, wà á kí ajé kú ɪkàlé. Ilé-ìwéè mi dára t'ègan lókù. Íwọ gbìyànjú kí o wá, ɪròyìn kò tó àfojúbà.

Isé Síše 3

Sọ bẹ́è ni tàbí bẹ́è kó fún àwọn gbólóhùn wònyí
State whether the following sentences are true or false

BÉÈ NI BÉÈ KÓ

1. Qmọ ilé-ìwée Yunifásítì ti Texas ní Austin ni Túndé.	☐	☐
2. Ọnà kan ló wọ ilé-ìwée Túndé.	☐	☐
3. Oko bàbáa Túndé ni Túndé ñ şàlàyé.	☐	☐
4. Texas ni ilé-ìwée Túndé wà.	☐	☐
5. Àwọn olùkọ ilé-ìwée Túndé kò mọ nñkan kan.	☐	☐

Isé Síše 4

Kọ ıtumò àwọn ọrò wònyí sílè ní èdèe Yorùbá.
Write the meaning of the following words in Yorùbá.

1. àpónlé
2. àpónlu
3. àjànàkú
4. gbámúsé
5. ilé aláràbarà
6. ègàn
7. ilé-ìfowópamósí
8. ilé gogoro
9. ìyànjú
10. àfojúbà

Isé Síše 5

Ó kàn é, sọ nípa ilé-ìwé rẹ fún wa.
Now it's your turn, tell us about your school.

Lesson 4 - Èkó Kérin:

Campus Life

Oríshiríshi Yunifásítì ni ó wà ni ílè Yorùbá. Nínúu wọn ni Yunifásítì ìmò-èro, ìmò olùkóni, ìmò àgbè àti bẹè bẹè lọ. Ọjògbón ni orukó tí wón n̄ pe àwọn olùkó ilé-èkó Yunifásítì. Iséé wọn ni láti kó àwọn ọmọ ilé-èkó àti láti rí i dájú wí pé wón şe iséé wòn n̄ ibámú pèlú òfin ilé-èkó.

Yàrá ịgbékó n̄lá ni wón n̄ pè ní tiatà ìdánilekòó. Àwọn lékísò tiatà tí ó tóbi lè gba igba ènìyàn. Gbogbo ẹka-èkó ni ó ní tíatà ìdánilekòó tirè. Àwọn yàrá ịkàwé kéékèèké tún wà káàkiri ọgbà ilé-èkó. Àwọn ẹka ẹkó sáyéñsi máa n̄ ní yàrá ìmò ìwádí ìjìnlè. Ẹka àṣà àti ijó ni gbòngán ìdárayá. Nínúu gbòngán ìdárayá ni wón ti máa n̄ şe ìdánwò şe-é-kí-ní-rí-e. Àwón ọmọ ilé-èkó n̄ àyè láti wo eré àti ijó nínúu gbòngán ìdárayá.

Ibùgbé àwọn ọmọ ilé-ìwé ni wón n̄ pè ní ójòlù. Ọjòlù tàbí ósítèlì àwọn ọkùnrin yàtò sí ti àwọn obìnrin. Púpò nínúu àwọn ójòlù yí ni wón dá sílè pèlú orukó àwọn ènìyàn pàtakì ní àwùjọ. Ọjòlù púpò ni ó wà ní ilé-èkó Yunifásítì ti Ibàdàn. Díè nínúu àwọn ójòlù yí ni Ọjòlu Obabìrin Èlísábéètì, Kútì, Awólówò, Mellanby àti bẹè bẹè lọ. Àwọn olùdarí ójòlù kì í jé kí ọkùnrin wọ ójòlù àwọn obìnrin láti àárò tití di agogo mérin. Àwọn alámójútó ójòlù ní láti rí i wí pé àyíká ójòlù mó tónítóní.

Àwọn ibùgbé aládàáni wà káàkiri agbègbè ibi tí Yunifásítì bá wà. Àwọn ti aládàáni máa n̄ wón ju tí ijøba lọ. Àwọn ènìyàn lè wọ ibùgbé ti aládàáni ní àṣìkò tí ó bá wù wón.

Aşo oríshiríshi ni àwọn ọmọ Yunifásítì máa n̄ wò. Wón lè wọ aşo òyìnbó, wón sí tún lè wọ ti Ibílè. Púpò nínú àwọn obìnrin ní ilé-èkó gíga Yunifásítì ni wón máa n̄ wọ şòkòtò. Àwọn ọmọ ilé-èkó gíga kì í sáábà rayè dáná. Nítorí ìdí èyí ni púpò nínúu wọn şe máa n̄ lọ sí kàntíñi láti lọ ra oúnje jẹ. Yàtò sí ẹkó ìwé, oríshiríshi ẹkó ni àwọn ọmọ máa n̄ kó ní ilé-èkó gíga Yunifásítì. Ìdi nìyí tí ó fi jé pe ọmọ ní láti já fáfá tí ó bá fé wọ yunifásítì. Bí bẹè kó irú ọmọ bẹè yóò DOJU kó ịṣòro láti ọdò àwọn olùkó àti àwọn akégbéé rẹ ní ilé-èkó.

Ilé-ìwé gíga ti Yunifásítì gbayì láàárín àwọn Yorùbá. Gbogbo àwọn òbí ní wón sì máa n̄ fé kí ọmọ wọn lọ sí ibè. Tí ọmọ bá kàwé gboyè ni ilé-èkó gíga, iyì àti oríre n̄lá ni fún àwọn òbí. Nítorí náà ni àwọn Yorùbá şe máa n̄ kórin pé:

Yunifásítì dára níbi táwọn ọjògbón wà
Ibè lómó mi yó lọ
Olúwa yó mú un débè o.

Isé Síse 1

Dáhùn àwọn Ìbéèrè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Orísi Yunifásítì mélòó ni a dárúkọ nínú àyokà yìí?
2. Kí ni orúkọ tí wón ní pe àwọn olùkó ní Yunifásítì?
3. Dárúkọ àwọn óòlù tí o rí nínúu àyokà yìí.
4. Njé o rò pé ààyè wà fún àwọn akékòó láti şe ohun tí ó bá wù wón ní Yunifásítì? Şe àlàyé.
5. Kí ni àwọn àñfààní tí ó wà nínúu kí ènìyàn lọ sí Yunifásítì?

Isé Síse 2

Só bẹ́è ni tàbí bẹ́è kó sí àwọn gbólóhùn wònyí.

State whether the following sentences are true or false.

BÉÈ NI BÉÈ KÓ

1. Yunifásítì dára láti lọ.	☐	☐
2. O dára kí ọmọ já fáfá kí ó tó bérèè Yunifásítì.	☐	☐
3. Kò pọn dandan kí ọmọ lọ sí ilé-èkó alákòóbérè kí ó tó lọ
sì Yunifásítì.	☐	☐
4. Isé àwọn Ọjógbón ní Yunifásítì ni láti rí i pé akékòó
gbáradì fún ɿdánwò.	☐	☐
5. Àwọn òbí kò férán kí ọmọ wón lọ sí Yunifásítì.	☐	☐

Isé Síse 3

Ó kàn é, sọ fún wa nípa yàrá tí ò ní gbé.

Now it's your turn. Tell us about your room.

Isé Síse 4

Parí àwọn gbólóhùn wònyí.
Complete the following questions.

Gégé bí mo ñe rí i kà nínú àyòkà òkè yíí _____ jé ibi tí àwọn akékòó ti ní kó èkó.
_____ ni orúkó ibi tí wón ní gbe. Àwọn akékòó máa ní lọ jẹun ní _____ tí ebi
bá ní pa wón. Orísi aṣo _____ ni wón máa ní wò. Àwọn obìnrin tilè máa ní wò
_____ nígbá mìíràn.

Isé Síse 5

Şàlàyé orin yíí ní èdèe Yorùbá gégé bí o ñe rí i kà nínú àyòkà òkè yíí.
Explain this song in Yorùbá based on what you have read in the passage above.

Yunifásítì dára níbi táwọn ọjògbón wà
Ìbè lómó mi yó lọ
Olúwa yó mú un débè o.

APPENDIX

Fáwèlì Yorùbá (*Yorùbá Vowels*)

/a/

ajá	n.	<i>dog</i>
ara	n.	<i>body</i>
àwa	pr.	<i>we</i>
àpà	n.	<i>a wasteful person</i>
àlá	n.	<i>dream</i>
àló	n.	<i>riddle</i>
abà	n.	<i>hut</i>
àrà	n.	<i>style</i>
àgbára	n.	<i>strength</i>
àga	n.	<i>chair</i>

Tone practice:

àpà	n.	<i>a wasteful person</i>
apá	n.	<i>arm</i>
àpá	n.	<i>scar</i>

Tongue twisters:

Àjálá jẹ àjékùu Jídé.
Àjálá ate Jídé's leftovers.

Adé jẹ ejaa Jayé
Adé ate Jayé's fish.

/e/

ewé	n.	<i>leaf</i>
èwé	n.	<i>youth</i>
eré	n.	<i>play, game</i>
erè	n.	<i>python</i>
edé	n.	<i>shrimp</i>
èdè	n.	<i>language</i>
èpè	n.	<i>curse</i>
pélé	n.	<i>a type of facial mark</i>
gèlè	n.	<i>headwear(female)</i>
ètè	n.	<i>lip</i>

Tone practice:

edé	n.	<i>shrimp</i>
èdè	n.	<i>language</i>

eré	n.	<i>play, game</i>
erè	n.	<i>python</i>
èrè	n.	<i>benefit / gain</i>

eruku	n.	<i>dust</i>
èkuru	n.	<i>a type of meal made with black eyed peas</i>

Tongue twisters:

Wíwè là á wè ká lè jàre ọyé. (Proverb)
Taking birth prevents one's body from feeling cold.

Délé dé adé ọba.
Délé wore the king's crown.

/e/

èdá	n.	<i>human being</i>
kèké	n.	<i>bicycle</i>
èrèké	n.	<i>cheek</i>
ẹyẹ	n.	<i>bird</i>
èyẹ	n.	<i>honor</i>
jéjé	adv.	<i>gently</i>
ègé	n.	<i>cassava</i>
ẹsè	n.	<i>leg</i>
èpà	n.	<i>peanut</i>
ẹní	n.	<i>mat</i>
ékùn	n.	<i>leopard</i>

Tone practice:

iṣé	n.	<i>work</i>
ìṣé	n.	<i>poverty</i>
èjè	n.	<i>blood</i>
èjé	n.	<i>pledge, oath</i>

Tongue twisters:

Ọdẹ́ jẹ́ èjá lóríi kèké.
The hunter ate fish on the bike.

Pèlépèlé lọdẹ́ n̄ dègbé. (Proverb)
A hunter hunts carefully.

/i/

igi	n.	<i>tree, stick</i>
ìrì	n.	<i>dew</i>
ìbí	n.	<i>birth</i>
Bísí	n.	<i>name of a person</i>
ìdì	n.	<i>bundle</i>
ìdí	n.	<i>butt, the reason why</i>
iyì	n.	<i>honor</i>
idẹ́	n.	<i>brass</i>
ìdílé	n.	<i>family, household</i>
ìdíwó	n.	<i>obstacle</i>

Tone practice:

ife	n.	<i>cup</i>
ìfé	n.	<i>whistle</i>
ìdì	n.	<i>bundle</i>
ìdí	n.	<i>butt, the reason why</i>

Tongue twisters:

Ìríríi Rísí ní ìrìnàjòò rè yani lénú.
Rísí's experience on her trip surprised everyone.

Ìdí igi ni Jídé wà.
Jídé is by the tree.

Bísí dúró ní ìdí igi gíga.
Bísí stands by the tall tree.

/o/

owó	n.	<i>money</i>
òwò	n.	<i>trade</i>
opó	n.	<i>widow</i>
òpó	n.	<i>pillar</i>
òkúta	n.	<i>stone</i>
Ójó	n.	<i>name of a male person</i>
ojo	n.	<i>coward</i>
òjò	n.	<i>rain</i>
olówó	n.	<i>rich person</i>
òróró	n.	<i>ground nut oil, peanut oil</i>

Tone practice:

Ójó	n.	<i>name of a person (male)</i>
òjò	n.	<i>rain</i>
opó	n.	<i>widow</i>
òpó	n.	<i>pillar, post</i>
owó	n.	<i>money</i>
òwò	n.	<i>trade</i>

Tongue twisters:

Òjó gbowó lójó olówó l'Ówódé.

Òjó got the money from the wealthy person in Owódé town.

Olú dòróró sínú odoo Mámáa Tolú.

Olú poured the peanut oil into Tolú's mother's mortar.

/ɔ/

òwó	n.	<i>hand</i>
òwò	n.	<i>broom</i>
òwò	n.	<i>respect</i>
Ówò	n.	<i>name of a Yorùbá town</i>
òkó	n.	<i>hoe</i>
òkò	n.	<i>spear</i>
òkò	n.	<i>vehicle</i>
òkó	n.	<i>husband</i>
òpòló	n.	<i>toad</i>
òpoló	n.	<i>brain</i>
kòlòkòlò	n.	<i>fox</i>
kókóró	n.	<i>key</i>

Tone practice:

òkò	n.	<i>spear</i>
òkó	n.	<i>hoe</i>

ọpolo	n.	<i>brain</i>
òpòló	n.	<i>frog</i>

Tongue twisters:

Ọpolo òdó náà n̄ ṣisé bí ọpolo kòlòkòlò

The brain of the young person works like the brain of a fox. (S/he is canny like a fox.)

Olá jòkò sókò ọgáa rè.

Olá threw a spear at the vehicle of his boss.

/u/

kúkúrú	adj.	<i>short</i>
burúkú	adj.	<i>bad</i>
dúdú	adj.	<i>black/dark</i>
kú	v.	<i>to die</i>
lù	v.	<i>beat</i>
tutù	v./adj.	<i>to be cold</i>
lú	v.	<i>to mingle</i>
tú	v.	<i>untie</i>
fò	v.	<i>to wash</i>
ìlù	n.	<i>drum</i>

Tone practice:

lú	v.	<i>to mingle</i>
lù	v.	<i>to beat</i>
lu	v.	<i>to make a hole(under)</i>
tú	v.	<i>untie</i>
tù	v.	<i>to ease, to soothe</i>
tu	v.	<i>to uproot</i>

Tongue twisters:

Mo lu ìlùu dùndún nílúu Lolú.

I beat the dùndún drum in Lolú's town.

Ooru búrúkú mú Olú ní òru.

Olú was very hot in the middle of the night.

Pronunciation and Tone Practice

Oral Vowels - Part I (No tones tested)

Listen to your teacher for the pronunciation of the words in the left column. There is an oral vowel underlined in the word. Check the appropriate box where the underlined oral vowel belongs.

òrò	[a]	[e]	[ɛ]	[i]	[o]	[ɔ]	[u]
1. ìbàdàn							
2. eye							
3. ojú							
4. igí							
5. edé							
6. ọmọ							
7. owó							
8. èdè							
9. ọkọ							
10. àdá							
11. ajá							
12. òwò							
13. ọkò							
14. àjà							
15. ọwó							
16. ọkó							
17. odò							
18. òwò							
19. odó							
20. òdo							

Oral Vowels - Part II (Tones tested)

Listen to your teacher for the pronunciation of the words in the left column. There is an oral vowel underlined in the word. Check the appropriate box where the underlined oral vowel belongs.

òrò	[à]	[á]	[a]	[è]	[é]	[e]	[è]	[é]	[e]
1. ìbàdàn									
2. eyé									
3. oyé									
4. Ifè									
5. òfè									
6. èdè									
7. edé									
8. eré									
9. ère									
10. àpá									
11. apá									
12. esè									
13. àrá									
14. èsè									
15. ara									
16. àrà									
17. ejá									
18. erè									
19. àpèèrè									
20. ìbéèrè									
21. apèrè									
22. aféfè									
23. adé									
24. ògèdè									
25. ìbèrè									

Oral Vowels - Part II (Tones tested) Continued

Listen to your teacher for the pronunciation of the words in the left column. There is an oral vowel underlined in the word. Check the appropriate box where the underlined oral vowel belongs.

òrò	[ɪ]	[i]	[í]	[ò]	[o]	[ó]	[ò]	[o]	[ó]	[ù]	[u]	[ú]
1. <u>íjì</u>												
2. ojú												
3. òjò												
4. abó												
5. <u>ídí</u>												
6. <u>ojó</u>												
7. <u>àbò</u>												
8. òjó												
9. oṣù												
10. <u>iṣu</u>												
11. <u>etí</u>												
12. <u>òbo</u>												
13. <u>opó</u>												
14. <u>òpó</u>												
15. <u>lwé</u>												
16. <u>irú</u>												
17. <u>igi</u>												
18. <u>òwó</u>												
19. <u>íka</u>												
20. <u>erù</u>												
21. <u>erú</u>												
22. <u>okó</u>												
23. <u>okó</u>												
24. <u>ṣíbí</u>												
25. <u>òkúta</u>												

Nasal Vowels

Standard Yorùbá language has five nasal vowels: -an; -ẹn; -in; -ọn; -un

/an/

iyán	n.	<i>pounded yam</i>
ìran	n.	<i>generation</i>
ítan	n.	<i>thigh</i>
ìtàn	n.	<i>story</i>
ọsán	n.	<i>afternoon</i>
Ìbàdàn	n.	<i>name of a Yorùbá city</i>

Tone practice:

ítan	n.	<i>thigh</i>
ìtàn	n.	<i>story</i>
ọsán	n.	<i>orange</i>
ọsán	n.	<i>afternoon</i>

/ọn/

ìbọn	n.	<i>gun</i>
ọpón	n.	<i>wooden bowl</i>
àpón	n.	<i>a bachelor</i>
ahón	n.	<i>tongue</i>
ọgbón	n.	<i>wisdom</i>
ọgbòn	n.	<i>thirty</i>
àgbòn	n.	<i>coconut</i>
agbòn	n.	<i>basket</i>
àgbòn	n.	<i>chin</i>

Tone practice:

ọgbón	n.	<i>wisdom</i>
ọgbòn	n.	<i>thirty</i>
àgbòn	n.	<i>coconut</i>
agbòn	n.	<i>basket</i>
àgbòn	n.	<i>chin</i>

/ẹn/

ìyẹn	adj.	<i>that one</i>
------	------	-----------------

ẹnen	adv.	<i>yes</i>
èn-én-èn!	adv.	<i>really? Is that so?</i>
yẹn	pr.	<i>that</i>

It is important to note that not very many words end in /èn/ in Yorùbá.

/in/

eyín	n.	<i>tooth</i>
èyìn	n.	<i>back</i>
èyin	pr.	<i>you (plural)</i>
ìgbín	n.	<i>snail</i>
ìpín	n.	<i>portion</i>
irin	n.	<i>iron, metal</i>
ìrin	n.	<i>walk</i>
èrín	n.	<i>laughter</i>
èshin	n.	<i>horse</i>
ìsìn	n.	<i>worship</i>
èsín	n.	<i>shame</i>

Tone practice:

èyìn	n.	<i>back</i>
èyin	pr.	<i>you (plural)</i>
irin	n.	<i>iron, metal</i>
ìrin	n.	<i>walk</i>

/un/

irun	n.	<i>hair</i>
ìdun	n.	<i>bed bug</i>
efun	n.	<i>chalk</i>
òbùn	n.	<i>a dirty person</i>
okùn	n.	<i>rope</i>
òkun	n.	<i>ocean</i>
òrun	n.	<i>heaven</i>
òrùn	n.	<i>neck</i>
òdún	n.	<i>year</i>
adùn	n.	<i>sweetness, flavor</i>

Tone practice:

okùn	n.	<i>rope</i>
------	----	-------------

òkun	n.	<i>ocean</i>
òrun	n.	<i>heaven</i>
òrùn	n.	<i>neck</i>

Nasal Vowels - Part I (No tones tested)

Listen to your teacher for the pronunciation of the words in the left column. There is a nasal vowel underlined in the word. Check the appropriate box where the underlined nasal vowel belongs.

òrò	[an]	[ən]	[in]	[ən]	[un]
1. <u>l</u> bàdàn					
2. òórùn					
3. <u>Q</u> ṣun					
4. ɔgbón					
5. ikàn					
6. àgbón					
7. ɔgbòn					
8. irin					
9. ikùn					
10. òyìnbó					
11. òòrùn					
12. òògùn					
13. iyán					
14. ahón					
15. erin					
16. ikùn					
17. òjògbón					
18. iyàn					
19. àgbòn					
20. eyín					
21. obìnrin					
22. ibùsùn					
23. orín					
24. òdùnkún					
25. itan					
26. orin					
27. àkìtàn					
28. igun					
29. àyẹn					
30. ikun					

Nasal Vowels - Part II (Tones tested)

Listen to your teacher for the pronunciation of the words in the left column. There is a nasal vowel underlined in the word. Check the appropriate box where the underlined nasal vowel belongs.

òrò	[àn]	[án]	[an]	[èn]	[éñ]	[èñ]	[íñ]	[íñ]	[ìñ]	[òñ]	[óñ]	[óñ]	[ùñ]	[úñ]	[ùñ]
1. <u>lbàdàn</u>															
2. <u>òòrùn</u>															
3. <u>Óṣun</u>															
4. <u>ogbón</u>															
5. ikàn															
6. àgbòn															
7. <u>ogbòn</u>															
8. irin															
9. aáyán															
10. òyínbó															
11. <u>òòrùn</u>															
12. <u>òògùn</u>															
13. iyán															
14. ahón															
15. erin															
16. ikùn															
17. <u>Ójògbón</u>															
18. iyàn															
19. àgbòn															
20. eyín															
21. obìnrin															
22. ibùsùn															
23. orín															
24. òdùnkún															
25. itan															
26. orin															
27. <u>àkítàn</u>															
28. igun															
29. iyèn															
30. ikun															

The syllabic [m] and [n]

[m] and [n] are considered nasal consonants. They are allophones of the same phoneme/n/. However, they can act in capacity as syllabic nasals because they behave like vowels on which tones can be marked. In other words, they can stand on their own just like a syllable. Examples of the syllable /n/ can be found in the following:

Adéńrelé	a/dé/ń/re/lé	<i>name of a person</i>
dùndú	dù/ń/dú	<i>fried yam</i>
Bánké	bá/ń/ké	<i>a girl's name</i>
gbangba	gba/n/gba	<i>open arena</i>
kòńkò	kò/ń/kò	<i>toad</i>
gbàńgbà	gbà/ń/gbà	<i>very big</i>
Déńdè	Dé/ń/dè	<i>name of a male person</i>
Bóláńlé	Bó/lá/ń/lé	<i>name of a person</i>
aláńgbá	a/lá/ń/gbá	<i>lizard</i>

àñkàrá	à/ñ/kà/rá	<i>a type of fabric</i>
àñfààní	à/ñ/fà/à/ní	<i>benefit</i>

Examples of the syllable /m/ can be found in the following:

Bímbólá	Bí/m/bó/lá	<i>name of a person</i>
Bímpé	Bí/m/pé	<i>name of a boy or girl</i>

Kóntsónáñtì Yorùbá (*Yorùbá Consonants*)

Yorùbá consonants are depicted below in various environments in which they can occur: *word initially* (at the beginning of a word), *intervocally* (between vowels), or *word finally* (at the end of a word).

/b/

bàbá	n.	<i>father</i>
bó	v.	<i>to peel</i>
bèrè	v.	<i>to start; to squat</i>
Bísí	n.	<i>name of a male or female Yorùbá person</i>
bàtà	n.	<i>shoe</i>
bò	v.	<i>to cover</i>
bé	v.	<i>to jump; to puncture</i>
bèrù	v.	<i>to fear</i>
búburú	adj.	<i>wicked</i>
Ìbínú	v.	<i>anger</i>

Tone practice:

bí	v.	<i>to deliver a baby</i>
bì	v.	<i>to throw up</i>
bi	v.	<i>to ask</i>
bó	v.	<i>to be free</i>
bò	v.	<i>to boil/parboil</i>
bọ	v.	<i>to worship</i>

Tongue twisters:

Bísí bá bàbá bó bàtà.

Bísí helped father take off his shoe(s).

Drum song

Bá a bá léni

Bá a bá báni

Ìwònì là á bánií şòtá mó

Translation:

If we pursue people in order to wickedly hurt them and we fail to get a hold on them, we should stop pursuing them. It is not good to be an eternal enemy to people.

/d/

èdá	n.	<i>human being</i>
ìdàmú	n.	<i>worry</i>
ìdálè	n.	<i>a foreign country, city, town, village</i>
òòdè/òdèdè	n.	<i>backyard</i>
dáríjì	v.	<i>to forgive</i>
ìdáwó	n.	<i>money contribution</i>
dáwó	v.	<i>to contribute money</i>
dánilójú	adv.	<i>to be sure of, to be certain</i>
òdè	n.	<i>a stupid person</i>
ọdè	n.	<i>a hunter</i>

Tone practice:

dé	v.	<i>to cover, to arrive, to wear(e.g a crown / a hat)</i>
dè	v.	<i>to tie down</i>
dè	v.	<i>to soften</i>
dé	v.	<i>to trap</i>
edé	n.	<i>shrimp</i>
èdè	n.	<i>language</i>
òdè	n.	<i>a stupid person</i>
ọdè	n.	<i>a hunter</i>

Tongue Twisters:

Adé dé adé ọba ní Ayédé.

Adé (name of a person) wore the crown of the king in the city of Ayédé.

Dàda tutù bí ẹyẹ àdàbà.

Dàda (name of a boy) is gentle like a dove.

/f/

lfè	n.	<i>a Yorùbá city in Nigeria</i>
lfé	n.	<i>love</i>
aféfè	n.	<i>breeze</i>
funfun	adj.	<i>white</i>
lfákì	n.	<i>a Yorùbá town in Nigeria</i>
féràn	v.	<i>to like</i>
efun	n.	<i>chalk</i>
fún	v.	<i>to give</i>
filà	n.	<i>hat, cap</i>
Fémi	n.	<i>name of a person</i>

Tone practice:

fé	v.	<i>to blow</i>
fè	v.	<i>to widen</i>

fò	v.	<i>to wash</i>
fó	v.	<i>to break</i>

Tongue Twisters:

Fémi férànan filà funfun.

Fémi likes white hats.

Afáfá fé iyé funfun náà ló.

The breeze blew away the white feather.

Folá foso funfun fún Fémi.

Folá washed the white clothe for Fémi.

/g/

ògá	n.	<i>boss</i>
ògo	n.	<i>glory</i>
ogún	n.	<i>twenty; inheritance</i>
ogun	n.	<i>war</i>
Ògún	n.	<i>god of iron</i>
ògèdè	n.	<i>plantain</i>
agogo (aago)	n.	<i>clock, wristwatch, time</i>
igi	n.	<i>tree</i>
àga	n.	<i>chair</i>
gé	v.	<i>to cut</i>

Tone practice:

gùn	v.	<i>to climb</i>
gùn	adj.	<i>to be lengthy, tall</i>
gún	v.	<i>to pound, to mash</i>

Tongue twisters:

Gbéngá gé igi gíga.

Gbéngá cut a tall tree.

Proverb:

Igi gogoro má gùn-ún mi lójú, òkèèrè la ti ní wò ó.

Be mindful of impending troubles.

The [kp] and [gb] are referred to as plosive consonants. They have double places of articulation(labial and velum).. Hence they are labio-velar consonants. Their manner of articulation is plosive. Hence, they are both labiovelar plosives. Their difference is in voicing. The sounds indicate double articulation. The letter /p/ is represented as [kp] in Yorùbá pronunciation. The /k/ and the /p/ in the [kp], and the /g/ and the /b/ in [gb] are not separate but pronounced together.

/gb/

gbogbo	adj.	<i>all</i>
gbò̀ngbò	n.	<i>root</i>
àgbà	n.	<i>the elderly</i>
ẹgbé	n.	<i>group, people, association, organization</i>
ègbé	prep.	<i>beside, side</i>
agbádá	n.	<i>Yorùbá men's flowing garment</i>
àgbàdo	n.	<i>corn</i>
alá̀ngbá	n.	<i>lizard</i>
agbò̀rùn	n.	<i>umbrella</i>
ìgbàgbó	n.	<i>faith, belief</i>

Tone practice:

agbòn	n.	<i>basket</i>
àgbòn	n.	<i>coconut</i>
agbòn	n.	<i>wasp</i>
àgbàrá	n.	<i>flood</i>
agbára	n.	<i>power</i>

Tongue Twisters:

Gbogbo àgbààgbà lọ sí ọjàa Gbági.
All the elderly people went to Gbagi market.

Gbogbo alá̀ngbá ñ sá láńgbáláńgbá nínú àgbàlá.
All the lizards are running around in the compound.

/h/

ihò	n.	<i>pit, hole</i>
wàhálà	n.	<i>trouble</i>
Wolé	n.	<i>name of a male person</i>
gó	v.	<i>to peel</i>
há	v.	<i>to distribute</i>
há	adj.	<i>tight; narrow</i>
ahón	n.	<i>tongue</i>
éléhàá	n.	<i>a veiled woman</i>
ho	v.	<i>to scratch; to run away</i>
ìhà	n.	<i>side; region</i>

Tone practice:

han	v.	<i>to scream</i>
hàn	v.	<i>to appear</i>
hán	v.	<i>to grasp (something)</i>
há	v.	<i>to be tight; to distribute</i>
ha	v.	<i>to scratch</i>

Tongue Twisters:

Híhanrun tí bàbáá Délé n̄ hanrun jé wàhálà.
The snoring of Délé's father is a problem.

/j/

[dʒ]

jó	v.	<i>to dance</i>
àjò	n.	<i>trip, travel</i>
ojà	n.	<i>market</i>
ljí	n.	<i>storm</i>
jà	v.	<i>to fight</i>
ojó	n.	<i>day</i>
òjò	n.	<i>rain</i>
oúnjẹ	n.	<i>food</i>
ijù	n.	<i>jungle</i>
ljà	n.	<i>fight</i>

Tone practice:

èjè	n.	<i>blood</i>
èjé	n.	<i>oath</i>

Tongue Twisters:

ljíjà ní ojó ojà ní ljeje.
There was a storm on market day seven days ago.

Jùmòké jùdí ní ajo ijó.
Jùmòké shook her butt at the dance association.

/k/

ọkà (àmàlà)	n.	<i>cooked yam flour</i>
ọká	n.	<i>cobra</i>
oríkì	n.	<i>praise name</i>

kíákíá	adv.	<i>quickly</i>
eku	n.	<i>rat</i>
kèké	n.	<i>bicycle</i>
òkùnrin	n.	<i>man, male</i>
èrèké	n.	<i>cheek</i>
èké	n.	<i>gossip</i>
ékùn	n.	<i>leopard</i>

Tone practice:

ọkò	n.	<i>vehicle</i>
ọkó	n.	<i>husband</i>
ọkó	n.	<i>hoe</i>
ọkò	n.	<i>spear</i>

Tongue twisters:

Kémí kí Kíké káàárò.

Kémí (a name of a female person) greeted Kíké (a name of a female person) ‘good morning.’

Kíké kí Kémí káàárò

Kíké (a name of a female person) greeted Kémí(a name of a female person) ‘good morning.’

Proverb:

Kíkéré ni abéré ñ kéré, kì í ñe mímì fún adié

Though the needle is small, it cannot be swallowed by a hen.

/l/

lé	v.	<i>to chase</i>
lè	v.	<i>can, to be able to</i>
lẹ	adj.	<i>to be lazy</i>
lù	v.	<i>to beat</i>
ọlá	n.	<i>honor; wealth</i>
Lékan	n.	<i>name of a male person</i>
labalábá	n.	<i>butterfly</i>
Àlàbá	n.	<i>name given to the second child born after twins</i>
àlá	n.	<i>dream</i>
láti	prep.	<i>in order to; from</i>

Tone practice:

lo	v.	<i>go, went</i>
lò	v.	<i>to blend</i>
là	v.	<i>to cut; to be free</i>
lá	v.	<i>to lick</i>

Tongue twister:

Lolá lá àlá lábà Àlàbá.

Lolá dreamed in Àlàbá's hut.

/m/

méjì	adj.	<i>two</i>
Ìmò	n.	<i>knowledge</i>
òmòwé	n.	<i>a PhD degree holder</i>
ọmọ	n.	<i>child</i>
amò	n.	<i>clay</i>
ọmọbìnrin	n.	<i>a young female person</i>
ọmọkùnrin	n.	<i>a young male person</i>
màmá	n.	<i>mother</i>
omi	n.	<i>water</i>
molémolé	n.	<i>builder</i>

Tone practice:

mó	adj.	<i>to be clean</i>
mò	v.	<i>to know</i>

Tongue twisters:

Mo mu omi ní ilée màmàá Máyòwá.

I drank water at Máyòwá's mother's house.

Màmáà mi mu omìì mi.

My mom drank my water.

/n/

ní	v.	<i>to have</i>
níbí	adv.	<i>here</i>
níbo	interro.	<i>where?</i>
nípon	adj.	<i>thick</i>
níwájú	adv.	<i>in front of, ahead</i>
nísinyí	adv.	<i>now</i>
níbèyen	prep.	<i>over there</i>
nìkan	adj.	<i>only, alone</i>
nù	v.	<i>to clean</i>
náírà	n.	<i>náírà (Nigerian currency)</i>

Tone practice:

ní v. *to have*
ni v. *to be*

ná v. *to haggle or bargain*
nà v. *to beat (someone)*

Tongue Twisters:

Níyì ná náírà nílé ànaa rè.
Níyì spent náírà at the in-law's house.

Níran náwó nínàákúnàá.
Níran spent money extravagantly.

/p/ = [kp]

àpá	n.	<i>scar</i>
èpà	n	<i>peanut</i>
epo	n.	<i>cooking oil, gas for vehicle</i>
àpò	n.	<i>bag</i>
pòtòpótò	n.	<i>puddle</i>
pátápátá	adv.	<i>completely</i>
pín	n.	<i>divide</i>
pátá	n.	<i>underwear</i>
páálí	n.	<i>cardboard, cardboard box</i>
pàtákì	adj.	<i>important, crucial</i>

Tone practice:

apá	n.	<i>arm</i>
àpà	n.	<i>a wasteful person</i>
pón	adj.	<i>to be ripe</i>
pòn	v.	<i>to carry on the back (e.g. a baby)</i>

Tongue Twisters:

Pàkútée Péjú pa ẹyé àparò.
Péjú's trap killed the partridge.

Paríolá pín èpà náà.
Paríolá (name of a male person) divided the peanuts.

Pàdé (*name of a male person*) pejò ní pápáá bóòlù Àpápá .
Pàdé killed a snake on Àpápá soccer field.

/r/

ara	n.	<i>body</i>
rí	v.	<i>to see</i>
rà	v.	<i>to buy</i>
rere	adj.	<i>nice, good</i>
rérinín	v.	<i>to laugh</i>
rará	adv.	<i>not at all</i>
ronú	v.	<i>to think</i>
rojó	v.	<i>to complain</i>
ròyìn	v.	<i>to report</i>
rántí	v.	<i>to remember</i>

Tone practice:

rò	v.	<i>to think, to stir</i>
ró	v.	<i>to tie as in wrapper/cloth</i>
eré	n.	<i>game, play</i>
èrè	n.	<i>profit</i>
erè	n.	<i>boa constrictor</i>
ère	n.	<i>statue</i>

Tongue Twisters:

Rírí tí Rèmí rí òréè mi Rántí mú inuù Rèmí dùn.
Rèmí became happy on seeing my good friend Rántí.

Rèmí ra ìrèṣì ní Rémo.
Rèmí bought rice in Rémo.

/s/

ìrèṣì	n.	<i>rice</i>
ìwòsí	n.	<i>insult</i>
sùúrù	n.	<i>patience</i>
ẹsè	n.	<i>leg</i>
ìsìn	n.	<i>worship</i>
sòrò	v.	<i>to speak</i>
Similólú	n.	<i>name of a female person</i>
sinmi	n.	<i>to rest</i>
àìsàn	n.	<i>sickness</i>
àsè	n.	<i>a party, a get-together</i>

Tone practice:

sìn v. *to worship*

sín v. *to sneeze*

sin v. *to bury*

ìsìn n. *worship*

èṣín n. *shame, reproach*

èṣín n. *religion*

Tongue Twisters:

Similòlá sinmi lójó ìsinmi.

Similòlá rested on Sunday.

Sanmí (name of a male person) binú sí Sánní.

Sanmí was mad at Sánní.

/ʂ/

/ʂ/ is pronounced as ‘sh’ as in ‘shy’.

ṣòkòtò n. *a pair of pants*

eṣin n. *horse*

iṣu n. *yam*

aṣo n. *cloth, fabric*

aláṣo n. *the seller/owner of fabric/cloth*

Ṣadé n. *name of a female person*

Ṣolá n. *name of a person*

ṣoro adj. *to be difficult*

àṣà n. *custom, tradition*

àṣá n. *hawk*

àṣẹ n. *command*

Tone practice:

ṣé v. *to break*

ṣè v. *to sin, to commit a crime*

àṣà n. *custom, tradition*

àṣá n. *hawk*

Tongue Twisters:

Ṣadé ṣubú níwájúu Ṣolá.

Ṣadé fell in front of Ṣolá.

Sé Șolá ní șisé ní sóòbù Șèyẹ?
Does Șolá work in Șèyẹ's shop?

/t/

atégùn	n.	<i>air</i>
àtélewó	n.	<i>palm of the hand</i>
àti	conj.	<i>and</i>
ata	n.	<i>pepper</i>
òtè	n.	<i>conspiracy</i>
òtí	n.	<i>alcoholic beverage</i>
gbókìtì	v.	<i>to summersault</i>
télètélé	adv.	<i>originally, before</i>
òtító	n.	<i>truth</i>
bàtà	n.	<i>shoe</i>

Tone practice:

[Sáńgo] Ọtà	n.	<i>name of a Yorùbá town</i>
ọtá	n.	<i>enemy</i>
tò	v.	<i>to urinate</i>
tó	v.	<i>to raise, e.g. a child</i>

Tongue Twister:

Títí ta atá ní tití.
Títí sold peppers on the street.

Proverb:

Atètè sùn látètè jí.
Early to bed, early to rise.

/w/

ìwé	n.	<i>book</i>
ìwà	n.	<i>behavior</i>
wéréwéré	adv.	<i>quickly</i>
wẹ́rẹ́	adj.	<i>small, little</i>
wàhálà	n.	<i>trouble</i>
wó	v.	<i>to be crooked</i>
wù	v.	<i>to like</i>
wà	v.	<i>to exist</i>
wá	v.	<i>to come</i>
Wolé	v.	<i>name of a male person</i>

Tone practice:

ìwé	n.	<i>book</i>
iwe	n.	<i>gizzard</i>
wolé	v.	<i>to enter</i>
Wèmímó	adj.	<i>name of a person</i>

Tongue Twisters:

Wálé wólée Wèmímó.
Wálé entered Wèmímó's house.

Wálé wólée Wolé.
Wálé entered Wolé's house.

Wálé wale mi.
Wálé came to my house.

/y/

iyanrìn	n.	<i>sand</i>
yàtò	adj.	<i>different</i>
yìnyín	n.	<i>ice</i>
yànmùyánmú	n.	<i>mosquito</i>
yojú	v.	<i>to appear</i>
yìn	v.	<i>to praise</i>
Yínká	n.	<i>name of a person</i>
Yèmí	n.	<i>name of a person</i>
yoyínyoyín	n.	<i>a dentist</i>
èyìn	n.	<i>back</i>

Tone practice:

yò	v.	<i>to rejoice, to slip</i>
yó	adj.	<i>to be slimy</i>
yàrá	n.	<i>room</i>
yarí	n.	<i>to refuse</i>

Tongue Twisters:

Ọyàyà ìyáa Yèmi máyé yẹ é.
Yèmi's mom's enthusiasm is rewarding.

Ayé yẹ Yélé ní ìlú Ọyó.
Life is pleasant with Yélé in Ọyó town.

Consonants

Listen to your teacher for the pronunciation of the words in the left column. There is a consonant underlined in the word. Check the appropriate box where the underlined consonant belongs.

òrò	[b]	[d]	[f]	[g]	[gb]	[h]	[j]	[k]	[l]	[m]	[n]	[p]	[r]	[s]	[ṣ]	[t]	[w]	[y]
1. adé																		
2. labalábá																		
3. igí																		
4. aṣo																		
5. asé																		
6. bátà																		
7. filà																		
8. ògá																		
9. abẹ																		
10. ahón																		
11. òbø																		
12. lgbálè																		
13. adájó																		
14. hanrun																		
15. lјókđó																		
16. omi																		
17. apá																		
18. èkúté																		
19. yàrá																		
20. àdá																		
21. oko																		
22. apèrè																		
23. lјáwó																		
24. owó																		
25. sùúrù																		
26. agbègbè																		
27. òwò																		
28. lńáwó																		
29. àṣe																		
30. òpòlòpò																		

SYLLABIC NASALS

Examples of the syllabic /n/ can be found in the following:

Adéńrelé	a/dé/ń/re/lé	<i>name of a person</i>
dùndú	dù/ń/dú	<i>fried yam</i>
Bánké	bá/n/ké	<i>a girl's name</i>
gbangba	gba/n/gba	<i>open arena</i>
kò/ń/kò	kò/ń/kò	<i>toad</i>
gbà/ń/gbà	gbà/ń/gbà	<i>very big</i>
Déńdè	Dé/ń/dè	<i>name of a male person</i>
Bóláńlé	Bó/lá/ń/lé	<i>name of a person</i>
aláńgbá	a/lá/ń/gbá	<i>lizard</i>
àńkárá	à/ń/kà/rá	<i>a type of fabric</i>
àńfààní	à/ń/fà/ní	<i>benefit</i>

Examples of the syllable /m/ can be found in the following:

Bímbólá	Bí/m/bó/lá	<i>name of a person</i>
Bímpé	Bí/m/pé	<i>name of a boy or girl</i>

Proverb

“Iyán l'oúnjẹ, ọkà l'oògùn,
Àìrí rárá là á j' èkọ ,
K'enu má dilè ni ti gúgúrú.”

*“Pounded yam is food,
Okà is medicine.
Solid pap is a last resort,
Popcorn is a snack.*

A Poem on the city of Ibadan

Ibadan

Ibadan

Ilú èbá ọdan, olú ipínlè Ọyó

Ilú àwọn jagunjagun

Ilú Lágelú àt'Olúyòlé

Ilú Ibíkúnlé òun Ògúnmólá

Ogun kò kóbàdàn rí

Ibadan ló kó gbogbo wọn yéye

Ilú tó gbé àlejò, tó gbé oníle

Ibadan ló fè fè fè

To kójáa Móniyà lónà Ọyó

Títí ó fi dé Ọmí Àdìó lónà Abéòkúta.

Onídùndú lónà Ifè àti Onígàràbàrì lónà Ijèbú

Ibadan, Ilú ológunlógo òrùlé

Elérò ènìyàn bí eṣu yako

Bé ẹ débàdàn, ẹ bá mi kí wọn lójà Ọjé

Lójàaba, Dùgbè àt'Aléshinlóyé oun Gbagi tuntun

Ní bi ti wọn ti ní şe kátákárà

Tówó ti ní wólé sápò ịsòwò ní pẹreū

Olúbàdàn mo şe ó ní kábíyèsí

Qba ilú Ibadan, mo gbósú bàñbà

Ilú olókè púpò lèbá ọdàn

Òkè Àdó, Òkèè Mápó, Òkè Àrè

Òkèè Séénì, Òkèè Bójà, Òkèè Bíòkú

Òkè Èléyéélé, Òkèèbàdan!

Òkèèbàdan dákun gbè mí o

Bí o ti gbe ara iwájú o

Ení to fapá şe, fesè şe níbàdànán gbè

N ó şàşekára ní tèmi.

By

Professor Adédòtun Ògúndèjì

Dean, Faculty of Arts

University of Ibadan

Ibadan, Nigeria

June 2006